

အလင်းအမှောင်

အလင်းအမှောင်
ပေါင်းစုံအောင်

အာဂျပ်

အလင်းအမှောင်

FRIEDRICH ENGELS

အလင်းအမှောင်-လမ်းညွှန်

လူဝံ့မှ လူသားအဖြစ် ကူးပြောင်းရာတွင် ပါဝင်ခဲ့သော အလုပ်၏ အခန်းကဏ္ဍ

ဖရိဒရစ် အန်းဂယ်(စ်)

ဘာသာပြန် - လင်းလက်

1st e-book edition (August 2025)

ပထမအကြိမ် - THE STRUGGLE MAGAZINE issue 2 (January, 2022)

© [REVOLUTIONARY MARXISM](#)

cover design by LEO LYNN-SAT

back cover graphic art design: F. Engels, The Part Played by Labour in the Transition From Ape to Man [WELLRED BOOKS](#) pamphlet edition cover art

layout and proofreading by LEO LYNN-SAT

marxistburma.org

အလုပ်လုပ်သား

အမြန် ကူးပြောင်းရာတွင်
ပါဝင်ခဲ့သော

အလုပ်

အလုပ်လုပ်သား

FRIEDRICH ENGELS

လျှပ် မှ လျှား အဖြစ်

ကျားပြောင်းရာတွင် ပါဝင်ခဲ့သော

အလုပ် ၏ အခန်းကဏ္ဍ

အလုပ် (labour) ဟာ နေဥစ္စာ အားလုံးရဲ့ ရင်းမြစ်ဖြစ်တယ်လို့ ဘောဂဗေဒ ပညာရှင်တွေက ဆိုကြတယ်။ သဘာဝကြီးက ထောက်ပံ့ပေးထားတဲ့ ရုပ်ဝတ္ထုတွေကို အလုပ်က နေဥစ္စာအဖြစ် ပြောင်းလဲ ဖန်တီးပေးတယ်။ တကယ်တော့ အလုပ်ရဲ့ စွမ်းဆောင်မှုဟာ ဒီထက် အဆပေါင်းများစွာ ပိုတယ်။ အလုပ်ဟာ လူသားမျိုးနွယ် ဖြစ်တည်လာမှုအတွက် အခြေခံအကျဆုံး လိုအပ်ချက်ဖြစ်တယ်။ လူဟာ အလုပ်နဲ့ လူသားအဖြစ်ကို ဖန်တီးခဲ့တယ်လို့ ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်တယ်။

အခုထိတော့ အတိအကျ မဆိုနိုင်သေးတဲ့ လွန်ခဲ့သော နှစ်သိန်းပေါင်းများစွာ လောက်က (ဘူမိဗေဒ ပညာရှင်တွေက Tertiary ကာလလို့ ခေါ်ကြတယ်) ထူးထူးကဲကဲ ဖွံ့ဖြိုး တိုးထွက်လာတဲ့ မနုဿိ လူဝံ့မျိုးနွယ်တစ်ခုဟာ အပူပိုင်းရဲ့ တနေရာမှာ ရှင်သန် နေထိုင်ခဲ့ကြတယ်။ အဲဒီဒေသဟာ အခုချိန်မှာ အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာ အောက်ခြေဆီ နှစ်မြုပ်သွားပြီ ဖြစ်တဲ့ တိုက်ကြီးတခု အတွင်းမှာ ရှိခဲ့လိမ့်မယ်။¹ ကျနော်တို့ ဘိုးဘေးတွေ အကြောင်းကို ဒါဝင်က အနီးစပ်ဆုံး ဖော်ထုတ် တင်ပြသွားတယ်။ ဒီလူဝံ့ကြီးတွေကို အမွှေးအမျှင်တွေ ထူထူထဲထဲ ဖုံးအုပ်ထားတယ်။ မုတ်ဆိတ်တွေ၊ ချွန်ထွက်နေတဲ့ နားရွက်တွေ ရှိခဲ့တယ်။ သစ်ပင်တွေပေါ် အုပ်စုဖွဲ့ နေထိုင်ခဲ့ကြတယ်။ သူတို့ရဲ့ အသက် ရှင်သန်မှုပုံစံအရ သစ်ပင်တွေပေါ် တက်ရာမှာ လက်နှစ်ဖက်ဟာ ခြေထောက်တွေနဲ့ မတူတဲ့ လုပ်ငန်းတာဝန်တွေကို ထမ်းဆောင်ရတယ်။ ဒါရဲ့ အကျိုးဆက်အနေနဲ့ မြေပြင် ပေါ် သွားလာကြတဲ့ အခါမှာလဲ လက်နှစ်ဖက်ကို မသုံးတဲ့ အလေ့အကျင့်ကို အစပြုခဲ့ ကြတယ်။ တစထက်တစ မတ်မတ်လမ်းလျှောက်တဲ့ ကိုယ်နေဟန်ထားကို ကျင့်သုံးလာ

¹ ဒါဟာ မဖြစ်နိုင်လောက်ဘူး။ အနီးဝယ်(စ်)ရည်ညွှန်းခဲ့တဲ့ ဒေသမှာ အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာ တလျှောက်မှာ ကျယ်ပြန့်လှတဲ့ ကုန်းမြေကျောတခုကို တွေ့ထားကြတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဒါက သမုဒ္ဒရာကြမ်းပြင်အောက် တိမ်မြုပ်သွားခဲ့တဲ့ တိုက်ကြီး တတိုက် ဖြစ်ခဲ့တယ်ဆိုရင် ကျနော်တို့ဘိုးဘေးတွေ မပေါ်ထွန်းခင်ကတည်းက နှစ်မြုပ်သွားတာပဲ ဖြစ်ဖို့ များတယ်။

ကြတယ်။ ဒါဟာ လူဝံ့ဘဝကနေ လူသားအဖြစ်ကို ကူးပြောင်းရာမှာ အဆုံးအဖြတ် ပြုပေးတဲ့ ခြေလှမ်းဖြစ်ခဲ့တယ်။

ဒီကနေ့ခေတ်မှာ တွေ့ရတဲ့ မနုဿိ လူဝံ့အားလုံးဟာ မတ်မတ်ရပ်ပြီး ခြေထောက် ချည်းသက်သက်နဲ့ ရွေ့လျား သွားလာနိုင်တယ်။ ဒါပေမဲ့ တကယ် လိုအပ်လှမှသာ ကိုယ့် ကားယား ပုံစံနဲ့ လမ်းလျှောက်သွားတတ်ကြတယ်။ သူတို့ရဲ့ သဘာဝ ကိုယ်ဟန်က မတ်တပ်တိုင်ပိုင်း ပုံစံသာဖြစ်တယ်။ သွားလာလှုပ်ရှားရာမှာ လက်တွေ့ကို အသုံးပြုဆဲ ဖြစ်တယ်။ လူဝံ့အများစုက လက်သီးဆုပ်ကို မြေပြင်ပေါ် အားပြုထောက်ပြီး ခြေထောက် ကို ဆွဲသယ်ရင်း ရှည်လျားလှတဲ့ လက်မောင်းကြီးတွေကတစ်ဆင့် ကိုယ်ခန္ဓာကို လှဲသယ် သွားကြတယ်။ ခြေထောက် မသန်သူတွေ ဂျိုင်းထောက်ကို အားပြု လမ်းလျှောက်တာနဲ့ အတော်တူတယ်။ ယေဘုယျအားဖြင့်ဆိုရင် ခြေလက် လေးဖက်လုံး အသုံးပြု လမ်း လျှောက်ရတဲ့ အခြေကနေ ခြေထောက် နှစ်ချောင်းတည်းနဲ့ လမ်းလျှောက်တဲ့ အနေအထားဆီ ကူးပြောင်းသွားတဲ့ အဆင့်အားလုံးကို ဒီကနေ့ခေတ် လူဝံ့တွေကြားမှာ ရှုကြည့်လေ့လာနိုင်တယ်။ ဒါပေမဲ့ ဒီကနေ့ခေတ် လူဝံ့တွေအဖို့တော့ ခြေနှစ်ချောင်းနဲ့ သွားလာခြင်းဟာ (အရေးပေါ်အခြေအနေမှာ လိုအပ်ချက်အရ) ယာယီကောက်သုံးတဲ့ အဆင့်ထက် တက်လှမ်းလာခြင်း မရှိဘူး။

အမွှေးအမျှင်တွေ ထူထဲလှတဲ့ ထူထဲလှတဲ့ ဘိုးဘေးကြီးတွေအဖို့ မတ်မတ် လမ်းလျှောက်ခြင်းဟာ ပထမ ပုံမှန်အလေ့အထ တခုလို ဖြစ်လာတယ်။ ဒီနောက် ခြေနှစ်ချောင်းတည်းနဲ့ မတ်မတ်လမ်းလျှောက်ခြင်းကို မလွဲမသွေ ကျင့်သုံးလာရတယ်။ ဒီအတောအတွင်း လက်ချောင်းတွေကို ရွေ့လျားခြင်းအတွက် မဟုတ်ဘဲ တခြား လုပ်ငန်း တာဝန်တွေမှာ ပိုပိုပြီး ဇောင်းပေး အသုံးပြုလာကြတယ်။² လူဝံ့တွေ ကြားထဲမှာကို လက်နဲ့ ခြေထောက်ကြား အလုပ်ခွဲဝေမှု တိတိကျကျ ရှိနေပြီ။ ဆိုခဲ့သလိုပဲ၊ အမြင့်ကို တွယ်တက်ရာမှာ လက်နဲ့ခြေထောက်ကို တမျိုးစီ အသုံးပြုကြတယ်။ လက်ကို အစား အသောက်တွေ လှမ်းဆွဲဖို့၊ ဆွတ်ခူးဖို့အတွက် အသုံးပြုတယ်။ အဆင့်နိမ့် နို့တိုက် သတ္တဝါတွေကြား ရှေ့ခြေတွေကို အသုံးပြုသလိုမျိုးပဲ။ မျောက်တော်တော်များများက သစ်ပင်တွေပေါ်မှာ အသိုက်တွေ ဆောက်ဖို့ရာ လက်တွေ့ကို အသုံးပြုလာကြတယ် (ဒါမှမဟုတ်) ချင်ပန်ဇီးတွေလိုမျိုး ရာသီဥတုဒဏ် ကာကွယ်ဖို့ရာ သစ်ကိုင်းတွေကြား

² ဒီဖြစ်စဉ်ကို အလယ်ပိုင်းအာရှတိုက်အတွင်းက သစ်တောတွေ ပြုန်းတီးမှုကြောင့် ပိုမြန်စေခဲ့လိမ့်မယ်။ ဒီအခါ ကျနော်တို့ ဘိုးဘေးတွေအဖို့ (ပြေးလွှား) အမဲလိုက်အသက်မွေးရမယ့် အခြေအနေကို ရောက်လာခဲ့တော့တယ်။

အမိုးတွေ တည်ဆောက်တာမျိုးအထိ လက်တွေ့ကို သုံးလာကြတယ်။ ရန်သူတွေရဲ့ အန္တရာယ်ကနေ ကာကွယ်ဖို့ရာ သူတို့ရဲ့ လက်တွေ့နဲ့ တင်းပုတ်ကြီးတွေကို ကိုင်တွယ် အသုံးပြုလာကြတယ်။ ဒါမှမဟုတ်ရင်လည်း ရန်သူတွေကို ကျောက်တုံးတွေ၊ သစ်ဥ သစ်ဖုတွေနဲ့ ကောက်ပေါက်ကြတယ်။ အဖမ်းခံထားရတဲ့ အခြေအနေမှာဆိုရင် မျောက် တွေဟာ လူသားတွေဆီက အတုခိုးထားတဲ့ ရိုးရိုးရှင်းရှင်း အလုပ်တွေကို သူတို့ လက်တွေ့သုံးပြီး အကောင်အထည် ဖော်တတ်ကြတယ်။³ ဒါပေမဲ့ မျောက်တွေမှာ ဒီလောက်ပဲ လုပ်တတ်ရှာတယ်။ ဒီနေရာမှာ (မနုဿအန္တယ်တွေထဲ အဖွံ့ဖြိုးဆုံးဆိုတဲ့) လူဝံ့တွေရဲ့ ဖွံ့ဖြိုးမလာသော လက်နဲ့ နှစ် သိန်းဂဏန်းနဲ့ ချီပြီး လုပ်အားစိုက်ထုတ် အသုံးပြုလာလို့ ပြီးပြည့်စုံနေတဲ့ လူသားရဲ့လက် ဘယ်လောက်တောင် ကွာခြားနေသလဲ အထင်းသား တွေ့ရတယ်။ အရိုးနဲ့ ကြွက်သားတွေရဲ့ အရေအတွက်ကော၊ ယေဘုယျ ဖွဲ့စည်းပုံပါ အတူတူပဲ။ ဒါပေမဲ့ ရှေးဦးအရိုင်းအစိုင်း အနိမ့်ဆုံးအဆင့် (the lowest savage ကိုဆိုလို) မှာ ရှိနေသေးတဲ့ လူသားရဲ့ လက်က ဘယ်မျောက်ရဲ့ လက်မှ လိုက်မတူနိုင်တဲ့ အလုပ်တွေကို လုပ်နိုင်တယ်။ ဘယ်မျောက်ရဲ့ လက်မှ အကြမ်းထည် ကျောက်လက်နက် တခုကိုတောင် မဖန်တီးနိုင်သေးဘူး။

အစမှာတော့ ရှေးဦးလူသားတွေရဲ့ လက်တွေ့ဟာ အင်မတန် ရိုးစင်းတဲ့ အလုပ် တွေကိုပဲ လုပ်နိုင်ကြဦးမယ်။ ဒီအလုပ်တွေကို လုပ်နိုင်ဖို့ ကျနော်တို့ရဲ့ ဘိုးဘေးလူသား တွေဟာ လူဝံ့အဖြစ်ကနေ လူသားအဖြစ် ကူးပြောင်းနေတဲ့ နှစ်ထောင်ပေါင်းများစွာ အတွင်း သူတို့ရဲ့ လက်တွေ့ကို တစတစ အလိုက်သင့် ပြောင်းလဲရင်း လေ့ကျင့် သင်ကြားခဲ့ကြတယ်။ တိရစ္ဆာန်အခြေအနေကို ပြန်ခေါက်သွားတာမျိုး၊ တချိန်တည်းမှာ ရုပ်ခန္ဓာပိုင်းအရကို ချို့တဲ့ ယိုယွင်းသွားတာမျိုး ရှေးဦးအရိုင်းအစိုင်း အနိမ့်ဆုံးအဆင့် လူသားတွေကြားမှာ ဖြစ်ခဲ့လိမ့်မယ်လို့ ယူဆကြည့်နိုင်တယ်။ အဲသလို ပြန်ခေါက်သွားတဲ့ ရှေးဦးလူသားတွေတောင် မျောက်ဝံအဖြစ်ကနေ ကူးပြောင်းနေဆဲ သတ္တဝါတွေထက် အများကြီး ပိုလုပ်နိုင်နေပြီ။ လူသားရဲ့လက်တွေ့က ကျောက်ရိုင်းတုံးကနေ ဓားလက်နက် ကို ပထမဆုံးအကြိမ် ဖန်တီး မထုတ်နိုင်သေးခင် အချိန်တခုကို မလွဲမသွေ ဖြတ်သန်း ခဲ့ရလိမ့်မယ်။ အဲဒီအချိန်အတိုင်းအတာနဲ့ နှိုင်းစာလိုက်ရင် ဒီကနေ့ ကျနော်တို့ သိနေတဲ့ သမိုင်းကာလ အပိုင်းအခြားဆိုတာ ဘာမှ မပြောပလောက်သေးဘူး။ ဒီလို ကျောက် လက်နက်ကို ဖန်တီးနိုင်တဲ့အဆင့် မရောက်သေးတဲ့ အချိန် အပိုင်းအခြား အတွင်းမှာကို

³ ချင်ပန်ဇီးတွေဟာ တချို့လုပ်ငန်းတွေကို သူတို့ဘာသာ အကောင်အထည် ဖော်နိုင်ကြတယ်။

အဆုံးအဖြတ်ပြုပေးတဲ့ အချိုးအကွေ့ကို ရောက်ရှိခဲ့ပြီ။ အဲဒီ အချိုးအကွေ့ကတော့ လက်နှစ်ဖက်ဟာ လွတ်လပ်သွားခဲ့တယ်။ အဲဒီ အချိန်ကစလို့ လူသားရဲ့ လက်တွေ့ဟာ ဖန်တီး ထုတ်လုပ်ရေးမှာ ပိုပြီး ကျွမ်းကျင် ပိုင်နိုင်လာခဲ့တယ်။ တတ်မြောက်လာတဲ့ လိုသလို ပြုပြင်ပြောင်းလဲနိုင်စွမ်းကို နောင်လာမယ့် သားမြေးတွေဆီ အမွေ လက်ဆင့် ကမ်း ပေးရင်း တိုးပွားသထက် တိုးပွားစေခဲ့တယ်။

ဒါ့ကြောင့် လက်ဟာ အလုပ်လုပ်ရာမှာ အသုံးပြုတဲ့ ကိရိယာသက်သက်ပဲ မဟုတ်ဘူး၊ အလုပ်ရဲ့ အသီးအပွင့်လည်း ဖြစ်တယ်။ လုပ်အား စိုက်ထုတ်မှသာ၊ အသစ်အသစ်သော လုပ်ငန်းတွေနဲ့ ကိုက်ညီအောင် အလိုက်သင့် ပြောင်းလဲပြီး၊ ဒီလိုနည်းနဲ့ ထွက်ပေါ်လာတဲ့ ကြွက်သားတွေ အရွတ်တွေရဲ့ အထူးတိုးတက် မြင့်မား လာမှုကို အမွေ လက်ဆင့်ကမ်းခြင်းအားဖြင့်၊ အချိန်တွေ ကြာမြင့်လာတဲ့အခါ အရိုးတွေ ရဲ့ အထူးတိုးတက် မြင့်မားလာမှုကို အမွေလက်ဆင့်ကမ်းခြင်းအားဖြင့်၊ ဒီလို အမွေ ဆက်ခံရရှိလာတဲ့ တိုးတက်မှုတွေကို နောက်ထပ် အသစ်အသစ်သော ပိုမိုရှုပ်ထွေးလှတဲ့ လုပ်ငန်းတွေ ဖော်ဆောင်ရာမှာ ပိုမိုသစ်လွင်တဲ့နည်းနဲ့ အသုံးချစေခြင်းခြင်းအားဖြင့် လူသားရဲ့ လက်ဟာ ကျွမ်းကျင်မှုပြည့်ဝတဲ့ အဆင့်ကို ရောက်ရှိလာခဲ့တယ်။ ဒီလိုနဲ့ Raphael ရဲ့ ပန်းချီကားမျိုး၊ Thorwaldsen ရဲ့ ဗိသုကာရုပ်ထုမျိုး၊ Paganini ရဲ့ ဂီတမျိုး ဖန်တီးနိုင်လောက်တဲ့ ကျွမ်းကျင်မှုပြည့်ဝသော လက်ကို ရရှိလာခြင်း ဖြစ်တယ်။

ဒါပေမဲ့ လက်ဟာ သူချည်းသက်သက် မတည်ရှိနိုင်ဘူး။ လက်ဟာ အင်မတန် ရှုပ်ထွေးလှတဲ့ သက်ရှိ ကိုယ်ထည်တစ်ခုလုံးရဲ့ အဖွဲ့ဝင် အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုသာ ဖြစ်တယ်။ လက်ကို အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေခဲ့တဲ့ အရာဟာ လက်အလုပ်အကျွေးပြုရတဲ့ ခန္ဓာတစ်ခုလုံး ကိုပါ အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေခဲ့တယ်။ နည်းလမ်းနှစ်သွယ်နဲ့ အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေခဲ့တယ်။

ပထမဆုံးနည်းက ဒါဝင်ပြောတဲ့ "law of correlation of growth" အရ ခန္ဓာတစ်ခုလုံးကို အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေခဲ့ခြင်း ဖြစ်တယ်။ ဒီနိယာမအရ၊ သက်ရှိခန္ဓာကိုယ် တစ်ခုရဲ့ သီးခြားအစိတ်အပိုင်းတွေရဲ့ တိကျတဲ့ ပုံသဏ္ဍာန်တွေဟာ သာမန် အမြင်အားဖြင့် ချိတ်ဆက်မှုမရှိဘူး ထင်ရတဲ့ တခြားအစိတ်အပိုင်းတွေရဲ့ တိကျတဲ့ ပုံသဏ္ဍာန်တွေနဲ့ အမြဲ ဆက်စပ်နေတယ်။ ဒါ့ကြောင့်ပဲ နျူးကလိယပ်(စ်)မပါသော သွေးနီဆဲ(လ်)တွေ ရှိကြတဲ့အပြင် လည်တိုင်ကို condyles ခေါ် နှစ်ထပ်ကွမ်း အရိုးဆက်က ပထမ ကျောရိုးဆစ်နဲ့ တွယ်ဆက်ပေးထားတဲ့ သတ္တဝါအားလုံးမှာ ရင်သွေးငယ်တွေကို နို့တိုက်

ဖို့ရာ နို့ထွက် ဂလန်း(ဒ်)တွေ (ခြွင်းချက်မရှိ) ပိုင်ဆိုင်ထားကြတယ်။ အလားတူပဲ၊ နို့တိုက် သတ္တဝါတွေမှာ ခွာခြေထောက်တွေ ရှိနေခြင်းဟာ အစာချေဖျက်ဖို့ရာ အစာအိမ် အများကြီး ပိုင်ဆိုင်ထားခြင်းနဲ့ ဆက်နွယ်မှု အမြဲရှိနေတယ်။ တချို့သော အစိတ်အပိုင်း တွေမှာ ပြောင်းလဲမှုတွေ ဖြစ်သွားရင် ခန္ဓာကိုယ်ရဲ့ တခြား အစိတ်အပိုင်းတွေရဲ့ ပုံသဏ္ဍာန်လည်း ပြောင်းလဲမှုတွေ လိုက်ဖြစ်တယ်။ ကျနော်တို့အနေနဲ့ ဒီဆက်နွယ်မှုကို ရှင်းမပြနိုင်သေးရင်တောင် ပြောင်းလဲမှုတွေကတော့ လိုက်ဖြစ်နေတယ်။⁴ အပြာရောင် မျက်လုံးတွေရှိနေတဲ့ အဖြူရောင် ကြောင်တွေဟာ အမြဲတမ်း (ဒါမှမဟုတ်) အမြဲတမ်း နီးပါး နားကန်းနေတတ်တယ်။ လူသားရဲ့ လက်တွေ တစထက်တစ ကျွမ်းကျင်မှု ပြည့်ဝလာခြင်း၊ ဒါနဲ့အတူ မတ်မတ်ရပ်သွားတဲ့ ကိုယ်ဟန်ဖြစ်လာဖို့ ခြေထောက်တွေကို အလိုက်သင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲလာခြင်းတွေဟာ အဲဒီသတ္တဝါရဲ့ ကျန်အစိတ်အပိုင်းတွေ အပေါ် အဆိုပါ ဆက်နွယ်မှု နိယာမအရ မလွဲမသွေ သက်ရောက်မှုရှိခဲ့မယ်။ ဒါပေမဲ့ လည်း အခုချိန်မှာ ဒီအချက်ကို ယေဘုယျသဘောလောက်သာ ပြောနိုင်သေးတယ်၊ ဒီထက် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် နားလည်လာအောင် အများကြီး ထပ်လေ့လာရဦးမယ်။

အင်မတန် အရေးကြီးတဲ့ အချက်က သက်ရှိခန္ဓာကိုယ်ရဲ့ ကျန်အစိတ်အပိုင်းတွေ အပေါ် လက်တွေ ဖွံ့ဖြိုးလာခြင်းရဲ့ တိုက်ရိုက် သက်ရောက်မှုပဲ။ ဆိုခဲ့ပြီးသလိုပဲ၊ ကျနော်တို့ရဲ့ လူဝံ့ ဘိုးဘေးကြီးတွေဟာ အအုပ်အသင်းနဲ့ စုပေါင်းနေထိုင်ကြတဲ့ သတ္တဝါတွေ ဖြစ်တယ်။ သတ္တဝါတွေ အားလုံးထဲမှာ အအုပ်အသင်းနဲ့ စုပေါင်း နေထိုင်တတ်ဆုံး လူသားရဲ့ ဆင်းသက်လာရာ လမ်းကြောင်းကို စုပေါင်းနေထိုင်ခြင်း မပြုတဲ့ အနီးကပ် ဘိုးဘေးတွေဆီမှာ သွားရှာလို့ မဖြစ်နိုင်ဘူး။ အလုပ်ကြောင့် လက်တွေ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးလာရာက သဘာဝအရိုင်းကို ကြိုးကိုင် စေခိုင်းလာနိုင်တယ်၊ ဒါကြောင့်ပဲ မနုဇာန်ရဲ့ ရှေ့တက်ရာ လမ်းအဆင့်တိုင်းမှာ လူသားရဲ့ မိုးကုပ်စက်ဝိုင်းဟာ ကျယ်ပြန့် သထက် ကျယ်ပြန့်လာခဲ့တယ်။ လူသားဟာ ဒီအရင်က သိရှိနားလည်ခြင်း မရှိသေးတဲ့ သဘာဝ ရုပ်လောကရဲ့ ဂုဏ်သတ္တိတွေကို စဉ်ဆက်မပြတ် စူးစမ်းရှာဖွေနေတယ်။ တခြား တဖက်မှာကျ၊ အလုပ် တိုးတက်လာခြင်းဟာ လူ့သမဂ္ဂဝင်တွေကို စုပေါင်း အလုပ်လုပ် ခြင်း၊ အပြန်အလှန် ဖေးမစေခြင်းအားဖြင့် အချင်းချင်း ပိုမို နီးကပ်စေခဲ့တယ်၊ ဒီလို

⁴ ဒီဆက်နွယ်မှုကို အခုအခါမှာ ဥပမာအနည်းငယ်နဲ့ ရှင်းပြနိုင်တယ်။ ကြက်သွန်အဖြူတွေဟာ အရောင်ရှိတဲ့ ကြက်သွန်တွေထက် ပိုပြီးမှိုတက်လွယ်တယ်။ အကြောင်းကတော့ ကြက်သွန်ဖြူတွေမှာ ပိုးသတ်နိုင်တဲ့ ပစ္စည်းနဲ့ အရောင်ထွက်ပစ္စည်း ကင်းမဲ့နေလို့။ ဒီပိုးသတ်နိုင်တဲ့ပစ္စည်းက အရောင်ထုတ်လုပ်ရာမှာ လိုအပ်တဲ့ အစိတ်အပိုင်း တခု ဖြစ်တယ်။

စုပေါင်းလုပ်ဆောင်ခြင်းရဲ့ အကျိုးကျေးဇူးကို တဦးချင်းစီ ရှင်းရှင်းလင်းလင်း သိလာစေခြင်းအားဖြင့် လူ့သမဂ္ဂဝင်တွေကို ပိုမိုနီးစပ်စေခဲ့တယ်။ ခပ်တိုတိုဆိုရရင်၊ လူသားအဖြစ် ရုန်းထွက်နေဆဲ လူသားတွေဟာ သူတို့ချင်း တယောက်ကို တယောက် ပြောဆို ဆက်သွယ်ဖို့ရာ လိုအပ်လာတဲ့ အနေအထားကို ရောက်ရှိ လာတော့တယ်။ ဒီလိုလိုအပ်ချက်အရ ဆက်သွယ်ပြောဆိုဖို့ ကိုယ်အင်္ဂါတွေ ဖန်တီးခြင်းကို ဖြစ်စေခဲ့တယ်။ ကောင်းကောင်းမွန်မွန် ဖွံ့ဖြိုးခြင်း မရှိသေးတဲ့ လူဝံ့ဘဝက အသံအိုးကို တစစ ပြုပြင် တိုးချဲ့ရင်း မလွဲမသွေ ပြောင်းလဲခဲ့ရတယ်။ ပါးစပ်အတွင်းက အင်္ဂါတွေဟာလည်း စကားသံတွေ တလုံးပြီးတလုံး ပြောတတ်အောင် တဖြည်းဖြည်းချင်း သင်ယူခဲ့ရတယ်။

ဘာသာစကားရဲ့ မူလအစကို ကုန်ထုတ်ဖြစ်စဉ်အတွင်းမှ ရှင်းပြခြင်းကသာ တခုတည်းသော မှန်ကန်တဲ့ ရှင်းပြချက် ဖြစ်ကြောင်း တိရစ္ဆာန်တွေနဲ့ နှိုင်းယှဉ် လေ့လာခြင်းက သက်သေထူနေတယ်။ ဖွံ့ဖြိုးမှုအဆင့် အမြင့်ဆုံးဆိုတဲ့ တိရစ္ဆာန်တွေ တောင် သူတို့အချင်းချင်း ဆက်သွယ်ဖို့ အနည်းအကျဉ်းသာ လိုအပ်တယ်။ စကားသံ အကူအညီ မပါဘဲ ဆက်သွယ်နိုင်ကြတယ်။ သဘာဝအတိုင်းဆို၊ ဘယ်တိရစ္ဆာန်မှ လူသားစကားကို နားလည်ဖို့ (ဝါ) လူသားလို စကားသံပြု မပြောနိုင်ခြင်းကို ခံစား မနေဘူး။ ဒါပေမဲ့ လူသားရဲ့ မွေးမြူ ထိန်းသိမ်းမှုကို ခံလာရတဲ့အခါမှာတော့ အဲလို မဟုတ်တော့ဘူး။ ခွေးနဲ့ မြင်းဟာ လူတွေနဲ့ နီးစပ်လာတဲ့အခါ စကားသံတွေကို ကောင်းကောင်း နားထောင်နိုင်စွမ်းရှိတဲ့ နားတစ်ခုကို ဖွံ့ဖြိုးလာစေခဲ့တယ်။ ဒီအခါ သူတို့ ဖွံ့ဖြိုးနိုင်သမျှ အယူအဆ နယ်နိမိတ်အတွင်းမှာ ဘယ်ဘာသာစကားကိုမဆို အလွယ်တကူ နားလည်လာကြတယ်။ ဒါတင်မကသေးဘူး။ ခံစားနိုင်စွမ်းတွေလည်း သူတို့မှာ ဖွံ့ဖြိုးလာကြတယ်။ ဥပမာ- လူသားတွေကို တွယ်တာချစ်ခင်ခြင်း၊ သခင်အပေါ် ကျေးဇူးစောင့်သိခြင်း စသဖြင့်။ ဒီခံစားနိုင်စွမ်းတွေဟာ လူတွေနဲ့ မထိတွေ့ခင်ကဆိုရင် သူတို့နဲ့ လားလားမှ မသက်ဆိုင်ခဲ့ဘူး။ အခုဆိုရင် ဒီတိရစ္ဆာန်တွေဟာ အသံပြုစကား မပြောနိုင်ခြင်းကို ချို့ယွင်းချက်တခုလို ခံစားမိလာကြပြီ။ ဒါပေမဲ့လည်း သူတို့ရဲ့ အသံပြု အင်္ဂါတွေကို တိကျတဲ့ ဦးတည်ချက် တခုအတိုင်း အထူးပြု ပြင်ဆင်ထားတဲ့အတွက် ကြောင့် ဒီချို့ယွင်းချက်ကို ကုစားလို့ မရနိုင်တော့ဘူး။ တိရစ္ဆာန်တွေနဲ့ လက်ပွန်းတတီး ရှိတဲ့ သူတွေအဖို့ ဒီအခိုင်အမာ အဆိုပြုချက်ကို ငြင်းပယ်နိုင်စွမ်းရှိမှာ မဟုတ်ဘူး။ သို့သော်လည်း အသံပြုအင်္ဂါတွေ ရှိတယ်ဆိုရင် ဒီချို့တဲ့ချက်ဟာ အတိုင်းအတာ တခုအတွင်း ပျောက်ကွယ်သွားတယ်။ ငှက်တွေရဲ့ အာခံတွင်း အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းတွေနဲ့

လူတွေရဲ့ အာခံတွင်းအင်္ဂါတွေ မတူကြဘူး၊ ဒါပေမဲ့လည်း စကားပြောဖို့ သင်နိုင်စွမ်းရှိတဲ့ တမျိုးတည်းသော တိရစ္ဆာန်ဟာ ငှက်တွေပဲ။ အသံထွက် အညံ့ဆုံး ကြက်တူရွေးငှက်က တိရစ္ဆာန်တွေထဲမှာ စကားပြော အကောင်းဆုံး ဖြစ်နေတယ်။ ကြက်တူရွေးက သူပြောတဲ့ စကားကို နားလည်နိုင်စွမ်း မရှိဘူးဆိုတာကိုတော့ ငြင်းနေဖို့မလိုဘူး။ အမှန်ပဲ၊ ကြက်တူရွေးဟာ လူနဲ့ ပြောဆိုဆက်နွယ်နေရတဲ့ အရသာကို ခံစားဖို့သက်သက် အတွက်နဲ့ နာရီပေါင်းများစွာ စကားတွေ ပြောနေလိမ့်မယ်၊ ပြောနေကျ စကားလုံးတွေ ချည်း ထပ်တလဲလဲ ရွတ်နေလိမ့်မယ်။ ဒါပေမဲ့လည်း သူ့အတိုင်းအတာနဲ့ ဖွံ့ဖြိုးနိုင်သမျှ အယူအဆ နယ်နိမိတ် ဘောင်ထဲမှာတော့ သူပြောနေတဲ့ စကားတွေကို နားလည်လာ အောင် သင်ယူနိုင်သေးတယ်။ ကြက်တူရွေး တကောင်ကို အဆဲစကားလုံးတွေရဲ့ အဓိပ္ပာယ်ကိုပါ သိလာတဲ့အထိ သင်ပေးကြည့်လိုက်ပါ (အပူပိုင်းဒေသတွေက ပြန်လာတဲ့ သင်္ဘောသားတွေ အင်မတန်သဘောကျတဲ့ အလုပ်တခု)။ သူ့ကို ဒေါသထွက်အောင် ဆွပေးလိုက်ရင် ကြက်တူရွေးက အဆဲစကားကို ဘာလင်က အသီးအရွက် ဈေးသည် လောက် မှန်မှန်ကန်ကန် သုံးတတ်တာ တွေ့ရလိမ့်မယ်။ အလားတူပဲ၊ ဒီလိုနည်းနဲ့ သင်ပေးထားရင် အစာလည်း ကောင်းကောင်း တောင်းတတ်လိမ့်မယ်။

အလုပ်က အရင်ဖြစ်တယ်၊ အလုပ်နောက်မှ အလုပ်နဲ့အတူ အသံထွက် ဘာသာ စကား ထွက်ပေါ်လာတယ်။ ဒီနှစ်ချက်ဟာ မရှိမဖြစ် အရေးပါတဲ့ လှုံ့ဆော်မှုကြီး နှစ်ခု ဖြစ်တယ်။ သူတို့ရဲ့ သက်ရောက်မှုကြောင့် လူဝံ့ဘဝက ဦးနှောက်ဟာ လူသားရဲ့ ဦးနှောက်အဖြစ် တစတစ ပြောင်းလဲသွားတယ်။ လူရဲ့ဦးနှောက်က လူဝံ့ ဦးနှောက်နဲ့ ဆင်တူပေမဲ့ ပိုပြီး ကြီးထွားလာတယ်၊ ပိုပြီး ပြည့်စုံလာတယ်။ ဦးနှောက်ဖွံ့ဖြိုးလာတာနဲ့ သူ့ရဲ့ ဖွားဖက်တော် ကိရိယာတွေပါ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးလာခဲ့တယ်။ အဲဒါတွေကတော့ အာရုံခံအင်္ဂါတွေပဲ။ စကားသံတွေ တစတစ ဖွံ့ဖြိုးလာတာနဲ့ အကြားအာရုံခံအင်္ဂါတွေ လိုက်ပါပြောင်းလဲ တိုးတက်လာခဲ့သလို၊ ဦးနှောက်တခုလုံး တိုးတက်လာတာနဲ့ တခြား အာရုံခံအင်္ဂါတွေ အားလုံးလည်း လိုက်ပါပြောင်းလဲလာခဲ့တယ်။ လင်းယုန်ငှက်က လူသားထက် အဝေးကြီးကို လှမ်းမြင်နိုင်တယ်၊ ဒါပေမဲ့လည်း လူသားမျက်လုံးက လင်းယုန်မျက်လုံးထက် အရာဝတ္ထုတွေရဲ့ အတွင်းကို ပိုပြီးမြင်တယ်။ ခွေးက လူထက် အနံ့ခံ ပိုကောင်းတယ်။ ဒါပေမဲ့လည်း လူသားတွေက မတူညီတဲ့ အရာတွေကြားက

အနံ့ကွာခြားမှုကို ခွေးထက် ပိုခွဲခြားနိုင်တယ်။⁵ အထိအတွေ့ အာရုံကို လူဝံ့တွေမှာ အကြမ်းထည် ကနဦးပုံစံအနေနဲ့ပဲ ခံစားနိုင်တယ်။ လုပ်အားစိုက်ထုတ်ရာက လူသားရဲ့ လက်တွေ့ ဖွံ့ဖြိုးလာတာနဲ့ အထိအတွေ့ အာရုံခံစားမှုလည်း တိုးတက် ဖွံ့ဖြိုးလာခဲ့တယ်။

ဦးနှောက်နဲ့ အပေါင်းအပါ အာရုံခံအင်္ဂါတွေ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးလာခြင်း၊ သိစိတ်ပိုမို ကြည်လင်လာခြင်း၊ ယေဘုယျ သဘော ထုတ်ယူ၊ သုံးသပ်နိုင်စွမ်း မြင့်မားလာခြင်း တွေက အလုပ်နဲ့ စကားသံအပေါ် တန်ပြန် သက်ရောက်မှု ရှိတယ်။ ဒါ့ကြောင့်ပဲ အလုပ်နဲ့ စကားသံ ထပ်မံ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ဖို့ရာ အသစ်အသစ်သော တွန်းဆော်မှုတွေ ထပ်ပေး ပြန်တယ်။ လူသားက လူဝံ့/မျောက်ဝံလောကနဲ့ အပြီးတိုင် လမ်းခွဲထွက်နိုင်ခဲ့ပေမဲ့ တိုးတက် ဖြစ်ထွန်းမှုဟာ အဆုံးသတ်ကို မရောက်ခဲ့ဘူး။ တခုလုံး ခြုံကြည့်မယ်ဆိုရင်၊ အင်မတန် အားကောင်းတဲ့ တိုးတက်မှုတွေ ဆက်လက် ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့တယ်။ မတူညီတဲ့ မျိုးနွယ်စုတွေကြား မတူညီတဲ့ ကာလတွေမှာ လားရာနဲ့ အတိုင်းအတာ ကွာခြားမှုတွေ တော့ ရှိခဲ့တယ်။ တခါတရံမှာ ယာယီအားဖြင့် နောက်ပြန်ဆုတ်သွားမှုတွေလည်း ကြုံခဲ့ရ နိုင်တယ်။ နောက်ထပ် နောက်ထပ် တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးမှုကို တဖက်မှာ အင်တိုက်အားတိုက် တွန်းဆော်ခဲ့ပြီး၊ ကျန်တဖက်မှာ ပိုပြီးတိကျတဲ့ ဦးတည်ချက်တွေအတိုင်း လမ်းညွှန် ပေးခဲ့တာကတော့ လူသား ပီပီသသ ဖြစ်ထွန်းလာတာနဲ့ ပေါ်ပေါက်လာတဲ့ အရာပဲ။ အဲဒါကတော့ လူ့အဖွဲ့အစည်း ။

သစ်ပင်တွေပေါ် အမှီပြု သင်းဖွဲ့နေထိုင်တတ်တဲ့ မျောက်ဝံအုပ်စုဘဝကနေ လူ့သမဂ္ဂတခု ပေါ်ထွက်မလာခင် နှစ်ပေါင်းသိန်းနဲ့ချီ ကြာမြင့်ခဲ့လိမ့်မယ်။ (နှစ်၊ သိန်း ဂဏန်း ဆိုတာ ကမ္ဘာ့သမိုင်းမှာတော့ လူ့ဘဝရဲ့ တစက္ကန့်လိုပဲ)⁶ ဘယ်လိုပဲ ဖြစ်ဖြစ်ပါ နောက်ဆုံးတော့ လူ့အဖွဲ့အစည်းရယ်လို့ ပေါ်ထွက်လာခဲ့ပြီ။ ဒီတော့ လူ့အဖွဲ့အစည်း နဲ့ မျောက်ဝံအုပ်စုကြား ဘယ်ဝိသေသ ကွာခြားချက်တွေများ ကျနော်တို့ တွေ့ရသလဲ။

⁵ ဒါကတော့ အငြင်းပွားစရာပဲ။ လူတွေ ခွဲခြားနိုင်တဲ့ အနံ့တွေကို ခွေးက မခွဲနိုင်တာရှိသလို ခွေးတွေ ခွဲခြားနိုင်တဲ့ အနံ့တွေကို လူတွေ မခွဲခြားနိုင်တာလည်း ရှိတယ်။

⁶ ဒီနယ်ပယ်မှာ ဆရာတဆူဖြစ်တဲ့ Sir W. Thomson က အပင်နဲ့ တိရစ္ဆာန်တွေ ရှင်သန်နိုင်လောက်အောင် ကမ္ဘာကြီး အပူချိန်လျော့ကျ သွားကတည်းကဆိုရင် နှစ်ပေါင်းသန်းတရာကျော်* ကြာခဲ့လောက်ပြီ။ [Note by F. Engels.]

★ ရေဒီယိုသတ္တိကို ရှာဖွေတွေ့ရှိလာရာက ဒီသက်တမ်းကို အခုထက်ပိုကြာမှန်း သိခဲ့တယ်။ တကယ်က နှစ်သန်းပေါင်း ၁၅၀၀ လောက်ရှိပြီ။

အလုပ် ။ လူဝံ့အုပ်တွေဟာ ပထဝီဝင် အနေအထားအရ သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားတဲ့ (ဝါ) အနီးအနားတဝိုက်က တခြားလူဝံ့အုပ်တွေရဲ့ ခုခံငြင်းဆန်မှု အတိုင်းအဆက သတ်မှတ် ပြဋ္ဌာန်းထားတဲ့ စားကျက်မြေမှာပဲ ရှာဖွေစားသောက်ရင်း ကျေနပ်ခဲ့ကြတယ်။ တခြား စားကျက်မြေတွေကို ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရင်း စားကျက်အသစ်တွေကို ရရှိလာအောင် တိုက်ပွဲတွေ ဝင်ခဲ့ကြတယ်။ ဒါပေမဲ့လည်း လူဝံ့တွေဟာ စားကျက်မြေက သဘာဝ အလျောက် သူတို့ကို ပေးထားသလောက်ပဲ ရှာဖွေ စားသုံးနိုင်စွမ်းရှိကြတယ်။ ခြွင်းချက် အနေနဲ့ သူတို့စွန့်ထုတ်လိုက်တဲ့ မစင်တွေကြောင့် သူတို့ ကိုယ်တိုင် မသိလိုက်ဘဲ မြေဩဇာတက်လာအောင် လုပ်မိတာကလွဲလို့ ဒီထက်ပို မထုတ်နိုင်ကြဘူး။ ရှာတွေ့သမျှ စားကျက်မြေ အားလုံးကို အခြေချပြီးတဲ့အခါမှာတော့ လူဝံ့ဦးရေဟာ ထပ်တိုးလာခြင်း မရှိတော့ဘူး။ တိရစ္ဆာန် အရေအတွက်ဟာ တန်နေတော့တယ်။ အစားအသောက်တွေ တော်တော်များများ လေလွင့်ပျက်ဆီးတာတွေ ရှိသလို၊ အစားအစာ ဖြစ်လာမယ့် နောက် မျိုးဆက်ကိုပါ သန္ဓေသားဘဝမှာတင် ဖျက်ဆီးပစ်တာမျိုးတွေ လုပ်ကြသေးတယ်။ အမဲလိုက်လူသားနဲ့ ကွာခြားတာက ဝံ့ပုလွေတွေဟာ နောက်နှစ်တွေမှာ သူတို့အတွက် စားစရာ ဒရယ်မျိုးဆက်တွေ မွေးဖွားပေးမယ့် ဒရယ်မိခင်တွေကိုပါမချန် စားသောက်ပစ် တာပဲ။ ဂရိက ဆိတ်တွေဟာ ချုံနွယ်ပင်ပေါက်လေးတွေကို အကုန် စားသောက်ပစ် ကြတယ်။ ဒီလိုနဲ့ သူတို့စားကျက်မြေ တောင်ကုန်း အားလုံးနီးပါး ကတုံးဖြစ်ကုန်တယ်။ တိရစ္ဆာန်တွေရဲ့ "အမဲလိုက်စီးပွားရေး" ဟာ မျိုးစိတ်ကို တစတစ ပြောင်းလဲရာမှာ အရေးကြီးတဲ့ အခန်းကဏ္ဍက ပါဝင်တယ်။ ဒီလို အစားအစာ ရှာဖွေ စားသောက်တဲ့ ပုံစံကြောင့် စားနေကျ အစားအစာ မဟုတ်သော တခြားအစားအစာတွေကိုပါ စားတတ် အောင် လိုက်လျောညီထွေ ပြုပြင်ယူခဲ့ရတယ်။ အဲဒါကြောင့်ပဲ တခါက တည်ရှိခဲ့တဲ့ မျိုးစိတ်တွေ သေဆုံးသွားချိန်မှာ၊ သူတို့ရဲ့ သွေးသားထဲ အရင်ကနဲ့ မတူတဲ့ ဓာတုဖွဲ့စည်းပုံ တခု ဖြစ်တည်လာတယ်။ ကိုယ်ခန္ဓာတခုလုံးရဲ့ ဖွဲ့စည်း တည်ဆောက်ပုံလည်း တစတစ ပြောင်းလဲလာတယ်။⁷ ဒီအမဲလိုက် စီးပွားရေးက ကျနော်တို့ဘိုးဘေးတွေ လူသားအဖြစ် တစတစ ကူးပြောင်းရာမှာ အင်မတန် သက်ရောက်မှု ကြီးမားခဲ့တယ်ဆိုတာ အငြင်းပွား စရာမရှိဘူး။ တခြား တိရစ္ဆာန်တွေ အားလုံးထက် ဉာဏ်ရည် ဉာဏ်သွေးကော၊ လိုက်လျောညီထွေ ပြောင်းလဲနိုင်မှုပါ အဆမတန် သာလွန်တဲ့ လူဝံ့မျိုးနွယ်စုတခုအတွင်း အမဲလိုက် စီးပွားရေးကြောင့် စားလို့ရတဲ့ အပင်အရေအတွက် တိုးသထက် တိုးလာ

⁷ အိဗလူးရှင်းက ဒီဖြစ်စဉ်ရဲ့ ရလဒ် ဟုတ်ပါ့မလား။

ခဲ့တယ်။ ဒီအပင်တွေရဲ့ စားလို့ရတဲ့ အစိတ်အပိုင်းတွေလည်း များသထက် များလာခဲ့တယ်။ အတိုချုပ်ရရင်၊ စားသောက်တဲ့ အစားအစာ အမျိုးအစာ ပိုစုံလင်လာတယ်။ ဒီတော့ ခန္ဓာကိုယ်ထဲဝင်လာတဲ့ ပစ္စည်းတွေလည်း ပိုစုံလင်လာတယ်။ ဒါဟာ လူသားအဖြစ် ကူးပြောင်းဖို့ လိုအပ်တဲ့ ဓာတုပိုင်းဆိုင်ရာ ရေခံမြေခံဖြစ်လာတယ်။

ဒါပေမဲ့ ဒါတွေဟာ အလုပ်ဆိုတဲ့ အဓိပ္ပာယ် ပြည့်ပြည့်ဝဝ ရှိမလာသေးဘူး။ အလုပ်ဆိုတာ ကိရိယာတွေ ဖန်တီးခြင်းနဲ့ အစပြုတယ်။ ဒီတော့ ကျနော်တို့ အစောဆုံး ဘယ်ကိရိယာတွေကို ရှာတွေ့သလဲ (ဒါက ရှေးအကျဆုံး အကဲဖြတ် သုံးသပ်ပုံလည်း ဖြစ်တယ်။ သမိုင်းဦး လူသားရဲ့ ဆွေစဉ်မျိုးဆက် အမြတ်တနိုးနဲ့ လက်ဆင့်ကမ်းလာတဲ့ ပစ္စည်းတွေကိုကြည့်ပြီး အကဲဖြတ်သုံးသပ်တဲ့နည်း၊ အစောဆုံး သမိုင်းဦး လူသားတွေနဲ့ ဒီကနေ့ခေတ်အထိ ကျန်နေသေးတဲ့ ရှေးဦး အရိုင်းအစိုင်းအဆင့် လူသားတွေရဲ့ ဘဝ ရှင်သန်မှုပုံစံအရ အကဲဖြတ်တဲ့ နည်းလည်း ဖြစ်တယ်)။ အဲဒါတွေကတော့ အမဲလိုက် ကိရိယာတွေနဲ့ ငါးမျှားကိရိယာတွေပဲ။ အမဲလိုက်ကိရိယာတွေက ရှေးဦးလူသားတွေအဖို့ လက်နက်တွေလည်း ဖြစ်တယ်။ ဒါပေမဲ့ အမဲလိုက်ခြင်းနဲ့ ငါးမျှားခြင်းကို ကြည့်ပြီး လူဟာ အသီးအရွက်ချည်းစားတဲ့ သတ္တဝါအဖြစ်ကနေ အသားငါးကိုပါ တွဲစားလာတဲ့ သတ္တဝါအဖြစ် ကူးပြောင်းလာခြင်းလို့ ယူဆနိုင်တယ်။ ဒါဟာ လူသားအဖြစ် ကူးပြောင်းရာမှာ အင်မတန် အရေးကြီးတဲ့ ခြေလှမ်းဖြစ်တယ်။ "အသားငါး အစားအသောက်" ထဲမှာ ဇီဝကမ္မ လုပ်ငန်းအတွက် သတ္တဝါ လိုအပ်တဲ့ အရေးအကြီးဆုံး ပစ္စည်းတွေ အဆင်သင့် ပါဝင်နေတယ်။ အစာချေဖို့ ကြာချိန် တိုသွားသလို၊ အသီးအရွက်စားဘဝနဲ့ သဟဇာတ ဖြစ်ခဲ့သော သားသတ်လွတ် ကိုယ်ခန္ဓာဖြစ်စဉ်တွေရဲ့ ကြာချိန်ကိုလည်း တိုတောင်းစေခဲ့တယ်။ ဒါ့ကြောင့် တိရစ္ဆာန်ဘဝကို အားမာန်အပြည့် ရှင်သန်နေထိုင်နိုင်ဖို့ရာ အချိန်တွေ၊ ရုပ်ပိုင်းလိုအပ်ချက်တွေနဲ့ စွမ်းအင်တွေ ပိုရရှိလာတယ်။ လူသားအဖြစ် ဖန်တီးနေဆဲ လူသားတွေက အပင်လောကနဲ့ ပိုခွဲထွက်လာလေ တခြား တိရစ္ဆာန်တွေထက် ပိုတိုးတက် မြင့်မားလာလေ ဖြစ်တယ်။ အသီးအရွက်ကော အသားငါးကော စားသုံးလာခြင်းနဲ့အတူ ကြောင်အရိုင်း ခွေးအရိုင်းတွေကို လူ့အစေခံအဖြစ် ပြောင်းလဲပစ်ခဲ့သလို၊ အသီးအရွက်ချည်း စားလာရာက အသားငါးတွေပါ အလိုက်သင့် ပြောင်းလဲစားသုံးလာခြင်းဟာ လူသားအဖြစ် ကူးပြောင်းနေဆဲ လူသားကို ကိုယ်ခန္ဓာ ကြံ့ခိုင်သန်စွမ်းပြီး လွတ်လွတ်လပ်လပ် ရပ်တည်နိုင်အောင် အများကြီး အထောက်အကူ ပြုခဲ့လိမ့်မယ်။ ဒါပေမဲ့ အသားငါး အစားအသောက်က ဦးနှောက်အပေါ် အကြီးမားဆုံး

သက်ရောက်မှုရှိခဲ့တယ်။ ဒီလိုစားသောက်လာခြင်းကြောင့် ဦးနှောက် ဖွံ့ဖြိုးမှုနဲ့ အာဟာရ ဖြည့်တင်းမှုအတွက် လိုအပ်တဲ့ ရုပ်ပစ္စည်းတွေကို အဆမတန် ပေါပေါများများ ရရှိလာတယ်။ ဒါကြောင့် ဦးနှောက်ဟာ မျိုးဆက်တစ်ခုပြီးတစ်ခု မြန်မြန်ဆန်ဆန်နဲ့ ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာခြင်း ဖြစ်တယ်။⁸ သားသတ်လွတ်စားသမားတွေကို လေးစားသမှု ရှိပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ လူတွေသာ အသားငါး မစားခဲ့ရင် လူသားအဖြစ်ကို ရောက်လာမှာ မဟုတ်ဘူး။ အသားငါးစားသုံးခြင်းကြောင့် ကျနော်တို့ သိရှိထားသမျှ လူသားမျိုးနွယ်စုတွေကြား ဇာတ်တူသား စားတာမျိုး တခါတရံမှာ ရှိခဲ့ဖူးတယ်ဆိုရင် တောင် ဒီအချက်ဟာ ဒီကနေ့ခေတ် လူသားတွေအပေါ် ဘာသက်ရောက်မှုမှ မရှိပါဘူး။

အသားငါးစားသောက်ခြင်းကြောင့် အချိုးအကွေ့ ဖြစ်စေတဲ့ အရေးကြီး တိုးတက်မှု အသစ်နှစ်ခုကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့တယ်။ မီးကိုအသုံးပြု စေခိုင်းလာနိုင်ခြင်း နဲ့ တိရစ္ဆာန်အရိုင်းကို အယဉ်မွေးလာနိုင်ခြင်း၊ မီးကို အသုံးပြု စေခိုင်းလာနိုင်လို့ အစာချေဖျက်ခြင်း ဖြစ်စဉ်ကို အချိန် ပိုတိုသွားစေခဲ့တယ်။ မီးကို အသုံးပြုလာတဲ့အခါ ပါးစပ်ထဲရောက်လာတဲ့ အစားအစာဟာ ချေဖျက်ပြီးသား တပိုင်း ဖြစ်နေခဲ့ပြီ။ တိရစ္ဆာန်အရိုင်းကို အယဉ်ပြု မွေးမြူလာခြင်းကြောင့် စားစရာ အသားတွေ အလျှံပယ် ပေါများလာခဲ့တယ်။ အရင်ကလို အမဲလိုက်မှု အသားရတာ မဟုတ်တော့ဘူး။ မွေးမြူထားတဲ့ တိရစ္ဆာန်တွေဟာ အသားပုံမှန်ရစေတဲ့ ရင်းမြစ်အသစ် ဖြစ်လာတယ်။ အသားတင် မကသေးဘူး။ နို့နဲ့ နို့ထွက်ပစ္စည်းတွေပါ ရရှိလာတယ်။ ဒါတွေက ဖွဲ့စည်း တည်ဆောက်ထားပုံအရ အသားလောက် တန်ဖိုးရှိတဲ့ ပစ္စည်းအသစ်တမျိုးပဲ။ ဒါကြောင့် ဒီတိုးတက်မှု နှစ်ခုလုံးဟာ လူသား လွတ်မြောက်ရေးကို တိုက်ရိုက်အကျိုးပြုတဲ့ ကိရိယာအသစ်တွေ ဖြစ်လာခဲ့တယ်။ ဒီနေရာမှာ သူတို့ရဲ့ သွယ်ဝိုက် အကျိုးသက်ရောက်မှုတွေကို အသေးစိတ် မဆွေးနွေးတော့ဘူး။ သွယ်ဝိုက် အကျိုး သက်ရောက်မှုတွေကလည်း လူသားနဲ့ လူ့အဖွဲ့အစည်း ရှေ့ဆက် တိုးတက်လာဖို့ရာ အတွက် အင်မတန် အရေးပါခဲ့တယ်။

လူသားဟာ စားလို့ရသမျှ အကုန်စားတတ်အောင် သင်ယူခဲ့သလို၊ ဘယ်ဥတုရာသီမှာမဆို ရှင်သန်နိုင်အောင်လည်း သင်ယူခဲ့တယ်။ ရှင်သန်နေထိုင်လို့ရတဲ့ ကမ္ဘာတလွှား လူသားမျိုးနွယ်တွေ ပျံ့နှံ့သွားခဲ့တယ်။ ဒီလို နေရာ အနှံ့အပြားမှာ ရှင်သန်

⁸ အန်းဂယ်(စ်)ရဲ့ အသားငါး အစားအသောက်ဆိုင်ရာ ယူဆချက်ကို ဇီဝဓာတုဗေဒ လေ့လာသူ အားလုံးကတော့ သဘောမတူကြဘူး။ သက်သက်လွတ်သမားဆိုသူ အများစုက နို့ (ဒါမှမဟုတ်) နို့ထွက်ပစ္စည်းတွေကို စားသုံးကြတယ်ဆိုတာတော့ မေ့ထားလို့မရဘူး။

နေထိုင်နိုင်စွမ်းရှိတဲ့ တမျိုးတည်းသော သတ္တဝါဖြစ်တယ်။ ဥတုရာသီအားလုံးနဲ့ လိုက်လျော ညီထွေ ရှင်သန်နေထိုင်လာကြတဲ့ တခြားတိရစ္ဆာန်တွေ (အိမ်မွေး တိရစ္ဆာန်တွေနဲ့ အင်းဆက်ပိုးမွှားတွေ) က လူသားလို လွတ်လွတ်လပ်လပ် ရပ်တည် နိုင်ခြင်း မရှိဘူး။ လူသားကို အမှီပြုပြီးမှ ရှင်သန်နိုင်ခြင်း ဖြစ်တယ်။ လူသား စတင် ဖြစ်ထွန်းလာရာ မွေးရပ်မြေမှာ တနှစ်ပတ်လုံး ပူပြင်းတဲ့ ရာသီဥတုရှိတယ်။ ဒီလိုဒေသ ကနေ နွေနဲ့ဆောင်း ကွဲသွားတဲ့ ပိုအေးသော အရပ်တွေဆီ ပြောင်းရွှေ့လာတဲ့အခါ လိုအပ်ချက်အသစ်တွေ ပေါ်လာတယ်။ အအေးဒဏ်၊ ပူနွေးစွတ်စိုတဲ့ ဒဏ်တွေကို ကာကွယ်ဖို့ အမိုးအကာနဲ့ အဝတ်အထည်တွေ လိုအပ်လာတယ်။ အလုပ်ရဲ့ နယ်ပယ် အသစ်တွေ လိုအပ်လာတယ်။ ဒီတော့ အလုပ်ပုံစံအသစ်တွေ ထပ်တိုးလာတာနဲ့အမျှ တိရစ္ဆာန်လောကနဲ့ လူသားလောက ပိုကွဲသထက် ကွဲထွက်လာခဲ့တယ်။

လူတိုင်းချင်းမှာသာမက လူ့အဖွဲ့အစည်းမှာပါ လက်တွေ့၊ စကားသံထွက် အင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်းတွေနဲ့ ဦးနှောက်တို့ရဲ့ ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်မှုကြောင့် လူသားဟာ ပိုပိုပြီး ရှုပ်ထွေးတဲ့ လုပ်ငန်းတွေကို အကောင်အထည် ဖော်လာနိုင်တယ်။ ပိုပိုပြီး မြင့်မားတဲ့ ရည်မှန်းချက်တွေကို သူတို့ဘာသာချမှတ်ပြီး အောင်မြင်အောင်လည်း စွမ်းဆောင်လာ နိုင်တယ်။ မျိုးဆက်တခုပြီးတခု^၉ အလုပ်ဟာ ကွဲပြားလာတယ်။ ပိုပြီး ကျွမ်းကျင်ပြည့်ဝ လာတယ်။ အမျိုးကွဲ စုံသထက် စုံလာတယ်။ အမဲလိုက်ခြင်းနဲ့ တိရစ္ဆာန် မွေးမြူခြင်းတွေ အပြင် စိုက်ပျိုးရေးကိုပါ ထပ်တိုး လုပ်ကိုင်လာခဲ့တယ်။ ဒီနှောက် ချည်ငင်တာ၊ အထည် ယက်တာ၊ သတ္တုလုပ်ငန်းတွေ လုပ်ကိုင်တာ၊ မြေအိုးလုပ်တာနဲ့ ရေကြောင်းသွားလာ ရေးတွေ။ ကုန်ထုတ်လုပ်ခြင်းနဲ့ ကုန်သွယ်ခြင်းတွေနဲ့အတူ နောက်ဆုံးမှာ အနုပညာနဲ့ သိပ္ပံလဲ ပေါ်ထွက်လာတော့တယ်။ လူမျိုးစုတွေ စုဖွဲ့ နေထိုင်လာရာကနေ တိုင်းပြည်နဲ့ နိုင်ငံတော်တွေ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့တယ်။ ဥပဒေနဲ့ နိုင်ငံရေးတွေ ပေါ်ပေါက်လာတယ်။ ဒါတွေနဲ့အတူ လူသား ကျင်လည် လုပ်ကိုင်နေရတဲ့ ရုပ်ဘဝက လူသားရဲ့ စိတ်မှာ ကွန်မြူးတဲ့ပုံစံနဲ့ ထင်ဟပ်လာတယ်။ အဲဒါကတော့ ဘာသာရေးပဲ။ ကနဦးမှာ စိတ်ရဲ့ ထုတ်ကုန်တွေလို ထင်ရပြီး လူ့အဖွဲ့အစည်းကို အုပ်စိုးနေတယ် ထင်ရတဲ့ ဒီဖန်တီးမှုတွေ အားလုံး ထွက်ပေါ်လာတဲ့အခါ အလုပ်လုပ်သော လက်ရဲ့ ထုတ်ကုန်တွေဟာ

^၉ ကျောက်ခေတ်နည်းပညာကို လေ့လာချက်တခုအရ လူ့သမိုင်း ရှေးမဆက်ဘဲ တန်နေတဲ့ ကာလတွေဟာ မျိုးဆက်ပေါင်း ရာချီ ကြာမြင့်ခဲ့တယ်။ တကယ်တော့ လူသား အီဗလူးရှင်း ဖြစ်စဉ်ဟာ အန်းဂယ်(စ်) (ဒါမှမဟုတ် သူနဲ့ ခေတ်ပြိုင် သိပ္ပံပညာရှင်တွေ) ထင်ခဲ့တာထက် ပိုကြာခဲ့တယ်။

နောက်တန်းကို ပို့ခံလိုက်ရတော့တယ်။ လူ့အဖွဲ့အစည်းရဲ့ အစောဆုံး အဆင့်ကတည်းက ကုန်ထုတ်ဖြစ်စဉ်ကို စီမံခန့်ခွဲတဲ့ စိတ် (ဉာဏလုပ်အား သက်သက်သာ စိုက်ထုတ်ရသော လူတွေကို ရည်ညွှန်း) က သူ့ကိုယ်တိုင် လက်နဲ့ ကုန်ထုတ်စရာ မလိုတော့ဘဲ တခြားသူ တွေရဲ့ လက်တွေနဲ့ ကုန်ထုတ်တာကို ထိုင်စီစဉ်ရုံပဲ ရှိတော့တယ်။

အဲဒီအချိန်ကတည်းက အလုပ်လုပ်သော လက်ရဲ့ အခန်းကဏ္ဍကို နောက်တန်း ကို ပို့ပြီး၊ ချောင်ထိုးသထက် ချောင်ထိုးလာခဲ့တယ်။ လူယဉ်ခေတ် တဟုန်ထိုး တိုးတက် လာခြင်းဟာ စိတ်ရဲ့ အကျိုးပြုမှု၊ ဦးနှောက် ကြီးထွားလာခြင်းနဲ့ လုပ်ဆောင်မှုကြောင့်လို့ ယူဆခဲ့ကြတယ်။ လူသားဟာ သူတို့ရဲ့ လုပ်ဆောင်ချက်တွေကို သူတို့ရဲ့ လိုအပ်ချက် ရုပ်အခြေခံပေါ်ကနေ ရှင်းမပြတော့ဘဲ အတွေးအခေါ်ပေါ် အခြေခံပြီး ရှင်းပြလာကြ တယ်။ (တကယ်တော့ လူသားရဲ့ ရုပ်ဘဝ လိုအပ်ချက်တွေဟာ စိတ်ကြေးမုံပြင်မှာ ထင်ဟပ်ပြီး သိစိတ်ရယ်လို့ ဖြစ်လာကြတယ်)။ ဒီတော့ လူသား သမိုင်းတလျှောက် စိတ်ဝါဒ လောကအမြင်ဟာ ရှေးခေတ်ကမ္ဘာ ပြိုကျပြီးကတည်းက လူသားတွေရဲ့ စိတ်ကို ကြီးစိုးလာခဲ့တယ်။ ဒီအမြင်ဟာ လူသားတွေအပေါ် ဘယ်လောက်တောင် ကြီးစိုးနေ သလဲဆိုရင် ဒါဝင်နီယန်ဂိုဏ်းက ရုပ်ဝါဒအဆန်ဆုံး သဘာဝတ္ထ ပညာရှင်တွေတောင် လူသားမူလအစနဲ့ ပတ်သက်လို့ ရှင်းလင်းတဲ့ အယူအဆကို မဖော်ထုတ်နိုင်သေးဘူး။ ဒီစိတ်ဝါဒ လွှမ်းမိုးမှုကြောင့် လူသားအဖြစ် ကူးပြောင်းရာမှာ ပါဝင်ခဲ့တဲ့ လုပ်အားရဲ့ အခန်းကဏ္ဍကို သူတို့ အသိအမှတ် မပြုကြလို့ အခုလို ဝေဝါးနေခြင်းဖြစ်တယ်။

အထက်မှာ ဆိုခဲ့သလိုပဲ၊ တိရစ္ဆာန်တွေဟာ လူသားလောက် မလုပ်နိုင်ပေမဲ့ လူသားတွေလိုပဲ ပြင်ပ သဘာဝ လောကကြီးကို သူတို့ရဲ့ လုပ်ဆောင်မှုတွေနဲ့ ပြောင်းလဲ ပစ်ကြတယ်။ ရုပ်ပတ်ဝန်းကျင်အတွင်း သူတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာရတဲ့ ဒီပြောင်းလဲမှု တွေက သူတို့အပေါ် တကျော့ပြန် သက်ရောက်မှုရှိတယ်။ သဘာဝမှာ ဘယ်အရာမှ သီးခြား ဖြစ်နေတာ မရှိဘူး။ အရာရာတိုင်းက တခြားအရာတိုင်းအပေါ် အပြန်အလှန် သက်ရောက်နေကြတယ်။ ဒီလို မျက်နှာစာ ပေါင်းစုံရှိတဲ့ ရွှေ့လျား ပြောင်းလဲခြင်းနဲ့ အပြန်အလှန် သက်ရောက်ခြင်းကို မေ့ထားကြလို့ ကျနော်တို့ရဲ့ သဘာဝတ္ထ ပညာရှင်ကြီး တွေဟာ အရိုးရှင်းဆုံး အရာတွေကို ကြည်ကြည်လင်လင် မမြင်နိုင်ကြခြင်း ဖြစ်တယ်။ ဆိတ်တွေက ဂရိမှာ ချုံနွယ်ပိတ်ပေါင်းတွေ နှလံမထူနိုင်အောင် စားသုံးပစ်ကြပုံကို အပေါ်မှာ ဆွေးနွေးခဲ့ပြီးပြီ။ စိန့်ဟယ်လင်နာကျွန်းပေါ်ကို ရောက်လာသူတွေနဲ့ အတူ ပါလာတဲ့ ဆိတ်တွေ၊ ဝက်တွေက အဲဒီ ကျွန်းရဲ့ အပင်ဟောင်းတွေ အားလုံးနီးပါး

ပြောင်းတလင်းခါသွားအောင် စားသောက်ပစ်ခဲ့ကြတယ်။ ဒါ့ကြောင့် နောက်ရောက်လာ တဲ့ သင်္ဘောသားတွေနဲ့ ကိုလိုနီသမားတွေ ယူလာတဲ့ သစ်ပင်မျိုးစိတ်တွေ ဒီကျွန်းပေါ် ပြန့်ပွားသွားနိုင်အောင် မြေနေရာ ပြင်ပေးထားသလို ဖြစ်သွားတယ်။ ဒါပေမဲ့ တိရစ္ဆာန်တွေ သူတို့ ရုပ်ပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် တာရှည်တဲ့ သက်ရောက်မှု ရှိစေခဲ့ရင် တောင် ဒါဟာ ရည်ရွယ်ချက်မရှိဘဲ ဖြစ်သွားတာသက်သက်ပဲ။ တိရစ္ဆာန်တွေအဖို့တော့ ဒါဟာ မတော်တဆဖြစ်ရပ်ပဲ။ ဒါပေမဲ့လည်း လူသားတွေက တိရစ္ဆာန်တွေနဲ့ ပိုကွဲထွက် လာလေ၊ လူသားရဲ့ သဘာဝလောကအပေါ် သက်ရောက်မှုတွေဟာ တိကျတဲ့ ပန်းတိုင် တွေဆီ ဦးတည်ပြီး ကြိုတင်စီမံ လုပ်ဆောင်ခြင်း လက္ခဏာ ပိုဆောင်လာလေ ဖြစ်တယ်။ တိရစ္ဆာန်တွေက ဒေသတခုရဲ့ အပင်လောကကို ဘာလုပ်နေမှန်းမသိဘဲ ဖျက်ဆီး ပစ်တယ်။ လူသားကတော့ လွတ်လပ်သွားတဲ့ မြေတွေပေါ်မှာ အသီးအနှံတွေ စိုက်ပျိုး ထုတ်လုပ်နိုင်အောင် အပင်ရိုင်းတွေကို ဖျက်ဆီးပစ်ခြင်းဖြစ်တယ် (ဝါ) စိုက်ပျိုးထား တာထက် အဆပေါင်းများစွာ ပိုထုတ်ပေးမယ့် သစ်ပင်တွေ/နွယ်ပင်တွေ စိုက်ပျိုးဖို့ ဖျက်ဆီးပစ်ခြင်း ဖြစ်တယ်။ အသုံးဝင်တဲ့ သစ်ပင်တွေနဲ့ အိမ်မွေးတိရစ္ဆာန်တွေကို နိုင်ငံတနိုင်ငံကနေ နောက်တနိုင်ငံဆီ တင်ပို့ကြတယ်။ ဒီလိုနဲ့ တိုက်ကြီးတခုလုံးရဲ့ ဇီဝမျိုးစိတ်တွေကို ပြောင်းလဲစေတယ်။ ဒါတင်မကသေးဘူး။ အပင်နဲ့ တိရစ္ဆာန်တွေကို လုံးဝမမှတ်မိတော့လောက်အောင် လူသားရဲ့ လက်နဲ့ ပြောင်းလဲပစ်ခဲ့တယ်။ ကျနော်တို့ စားသုံးနေတဲ့ သီးနှံမျိုးစိတ်ပေါင်းများစွာ စတင်ထွက်ပေါ်လာတဲ့ မူလအပင်အရိုင်းတွေကို ကနေတိုင် အချည်းနှီး ရှာဖွေနေကြသေးတယ်။¹⁰ ခွေးမျိုးကွဲတွေ ဒီကနေ့မှာ အများကြီး ရှိနေပြီ၊ ဒီခွေးတွေ ဆင်းသက်လာခဲ့တဲ့ မူလအစ တိရစ္ဆာန်အရိုင်းက ဘာဖြစ်မလဲ၊ (ဝါ) ဒီကနေ့ မြင်းမျိုးကွဲပေါင်းလည်း အလားတူ အမြောက်အမြား ဖြစ်နေပြီ၊ သူတို့ရဲ့ မူလအစ တိရစ္ဆာန်အရိုင်းက ဘာဖြစ်မလဲ၊ ဒီပြဿနာကို အခုထိ အငြင်းပွားနေကြဆဲ။

တကယ်တော့ ကျနော်တို့က တိရစ္ဆာန်တွေမှာ ကြိုတင်စီမံကိန်းချ လုပ်ဆောင် နိုင်စွမ်း လုံးဝမရှိဘူးလို့ ငြင်းဆန်နေခြင်း မဟုတ်ပါ။ ဒါနဲ့ဆန့်ကျင်ဘက်သာ ဖြစ်တယ်။ သက်ရှိပရိုတင်း တည်ရှိပြီး (တုံ့ပြန်မှုပြုတိုင်း)* "စနစ်တကျ စီစဉ်လုပ်ဆောင်ခြင်း" ဟာ "သန္ဓေသားအနေနဲ့" တည်ရှိတယ်။ (* ဆိုလိုတာက တိကျတဲ့ ပြင်ပ စေ့ဆော်အား ရှိလာတိုင်း တိကျတဲ့ လှုပ်ရှားမှုတွေကို အကောင်အထည်ဖော်တယ်။ အဲဒီလှုပ်ရှားမှု တွေဟာ အင်မတန် ရိုးရှင်းကောင်း ရိုးရှင်းနိုင်တယ်)။ ဒီလို တုံ့ပြန်မှုပြုခြင်းဟာ

¹⁰ ဒီကနေ့ခေတ်မှာတော့ တော်တော်များများကို တိတိပပ သိလာကြပြီ။

အာရုံကြော ဆဲ(လ်) မပြောနဲ့၊ ဆဲ(လ်)ရယ်လို့ ပီပီပြင်ပြင် မရှိသေးတဲ့ အနေအထားမှာကို ဖြစ်ပွားတယ်။ အင်းဆက်စား အပင်တွေ သားကောင်ကို ဖမ်းယူတဲ့ ပုံစံဟာ အခု ပြောနေတဲ့ စနစ်တကျ ပြင်ဆင်လုပ်ဆောင်ခြင်း သဘောမျိုးပဲ။ ဒီလိုလုပ်ဆောင်ရာမှာ သိစိတ်မပါတာဘဲ ရှိမယ်။ သက်ရှိတိရစ္ဆာန်တွေမှာ သိစိတ်ရှိရှိ၊ စနစ်တကျ ပြင်ဆင် လုပ်ဆောင်ခြင်းဟာ အာရုံကြောစနစ် ဖွံ့ဖြိုးလာခြင်းနဲ့အတူ ပေါ်ထွက်လာခြင်း ဖြစ်တယ်။ နို့တိုက်သတ္တဝါတွေမှာ ဒီလိုလုပ်ဆောင်နိုင်စွမ်းဟာ အတော်မြင့်မားလာပြီ။ အင်္ဂလန်မှာ မြေခွေးကို အမဲလိုက်ရင်း၊ မြေခွေးတကောင်ဟာ မုဆိုးလက်ကနေ လွတ်မြောက်အောင် ဒေသန္တရ အသိကြွယ်ဝမှုကို ဘယ်လောက်တောင် ကောင်းကောင်းကြီး အသုံးချနိုင် သလဲ ရှုကြည့်လေ့လာနိုင်တယ်။ ဒါ့အပြင် ခြေရာခံမရအောင် အနံ့ ဖျောက်ပေးနိုင်တဲ့ မြေပြင်အနေအထားကို ကောင်းကောင်းကို နားလည် အသုံးချနိုင်သေးတယ်။ လူသားနဲ့ နီးနီးကပ်ကပ် နေလာရာက ပိုပြီး အဆင့်မြင့် တိုးတက်လာတဲ့ အိမ်မွေးတိရစ္ဆာန်တွေဟာ လူသား ကလေးငယ်တွေလောက် လိမ္မာပါးနပ်မှုရှိတာ တွေ့နိုင်တယ်။ မိခင်ရဲ့ သားအိမ်ထဲက သန္ဓေသားဖွံ့ဖြိုးမှု သမိုင်းဟာ ကျနော်တို့ရဲ့ တိရစ္ဆာန် ဘိုးဘေးကြီးတွေ ကျောရိုးမဲ့ သတ္တဝါ အဆင့်ကနေ နှစ်သန်းပေါင်းများစွာ ရုပ်ခန္ဓာပိုင်း တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုး လာတဲ့ သမိုင်းရှည်ကြီးကို အတိုချုပ်ပုံစံနဲ့ ထပ်ကျော့ထားခြင်းသာ ဖြစ်တယ်။ အလားတူပဲ၊ လူသားကလေးငယ်ရဲ့ သိစိတ်ဖွံ့ဖြိုးမှုဟာလည်း ဒီဘိုးဘေးကြီးတွေရဲ့ သိစိတ် တစတစ ဖွံ့ဖြိုးလာမှုသမိုင်းကို ပိုပြီး အတိုချုပ်တဲ့ ပုံစံနဲ့ ထပ်ကျော့ထားခြင်းသာ ဖြစ်တယ်။ ဒါပေမဲ့ တိရစ္ဆာန်အားလုံးရဲ့ စနစ်တကျ ပြင်ဆင်လုပ်ဆောင်မှု အားလုံးဟာ သဘာဝ လောက အပေါ် တိရစ္ဆာန်တွေရဲ့ လိုအင်ဆန္ဒကို အရာထင်ကျန်စေလောက်တဲ့အထိ တခါမှ ရလဒ် မဖြစ်ထွန်းစေခဲ့ဘူး။ ဒီလို လုပ်နိုင်ဖို့ လူသားကို လိုအပ်တယ်။ အတိုချုပ်ရရင်၊ တိရစ္ဆာန် က ပြင်ပ သဘာဝလောကကို သုံးစွဲရုံပဲ သုံးစွဲတယ်။ ဒီလို တိရစ္ဆာန်တွေ ရှိနေခြင်းအားဖြင့် သဘာဝ လောကကြီးမှာ ပြောင်းလဲမှုတွေ ဖြစ်ပေါ်လာတယ်။ လူသားကတော့ သဘာဝ လောကကို ပြောင်းလဲစေခြင်းဖြင့် သူ့မျှော်မှန်းရာ ပန်းတိုင်တွေကို အကောင်အထည် ဖော်တယ်။ သဘာဝ လောကကို ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် ထိန်းချုပ်စေခိုင်းတယ်။ ဒါဟာ လူသားနဲ့ တခြားတိရစ္ဆာန်တွေ ကြားက အရေးအကြီးဆုံး ကွာခြားချက်ပဲ။ ဒီကွာခြားချက်ကို ဖြစ်ပေါ်စေတာ လူသားရဲ့ အလုပ်ပဲ။

ဒါပေမဲ့လည်း လူသားက သဘာဝလောကအပေါ် အောင်နိုင်ခြင်းကို သိပ် မာန်တက်မနေနဲ့ဦး။ အောင်ပွဲ တခါရတိုင်း သဘာဝတရားကလည်း ကျနော်တို့

လူသားတွေအပေါ် တန်ပြန် တိုက်ခိုက်လာတယ်။ အမှန်ပဲ၊ သဘာဝလောကအပေါ် အောင်ပွဲတခါရလိုက်တိုင်း ပထမဆုံးအနေနဲ့ ကျနော်တို့ အလေးအနက် စဉ်းစားထားတဲ့ နောက်ဆက်တွဲတွေ ဖြစ်လာမယ်၊ ဒါပေမဲ့ ဒါနဲ့မရပ်သေးဘူး၊ ကြိုမြင်နိုင်တဲ့ တခြား အကျိုးသက်ရောက်မှုတွေလည်း ရှိလာတယ်၊ ကျနော်တို့ ကြိုတင်တွက်ဆထားတဲ့ ကနဦး သက်ရောက်ချက်တွေကို ပယ်ဖျက်သွားလေ့ရှိတယ်။ မက်ဆိုပိုတေးမီးယား၊ ဂရိ၊ အေးရှ မိုင်နာနဲ့ တခြားဒေသက လူသားတွေဟာ စိုက်ပျိုးမြေဖော်ဖို့ သစ်တောတွေကို ဖျက်ဆီးပစ်ခဲ့ရတယ်၊ ဒီလို သစ်တောတွေကို ခုတ်ထွင်ရှင်းလင်းပစ်ရင်း စိုထိုင်းဆကို သိုမှီးထိန်းသိမ်းပေးထားတဲ့ ဒေသကြီးတွေ ပျက်စီးသွားခဲ့ရတယ်၊ အဲဒီတိုင်းပြည်တွေရဲ့ အခုလက်ရှိ အင်မတန် ဆိုးရွားတဲ့ အခြေအနေ ဖြစ်ပေါ်လာစေဖို့ အဲဒီလုပ်ရပ်တွေက အုတ်မြစ်ချပေးခဲ့တယ်ဆိုတာကို သူတို့ ကြိုမြင်နိုင်ခဲ့ဘူး။ တောင်ကုန်းမြင့်ကြီးတွေရဲ့ တောင်ဘက်ခြမ်း၊ လျှောစောင်းပေါ် နေထိုင်ကြတဲ့ အီတာလျံတွေဟာ မြောက်ဘက်ခြမ်း လျှောစောင်းပေါ် တယုတယ မွေးမြူလာတဲ့ ထစ်ရှူးတောတွေကို ပြောင်တလင်းခါ အောင် သုံးစွဲပစ်ခဲ့ကြတယ်။ ဒီလိုလုပ်လိုက်မိလို့ ဒီဒေသအတွင်းက နို့နဲ့ နို့ထွက်ပစ္စည်း ထုတ်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းရဲ့ ရေသောက်မြစ်တွေကို ဖြတ်တောက်ပစ်လိုက်မိပြီဆိုတာ နည်းနည်းလေးမှ ဘောမပေါက်ခဲ့ကြဘူး။ ဒီလိုနည်းနဲ့ သူတို့တောင်တန်း ရေစမ်းတွေ စောစောစီးစီး ရေခမ်းစေခဲ့တယ် ဆိုတာလည်း နည်းနည်းလေးမှ နားမလည်ခဲ့ကြဘူး၊ ဒီလို ရေထိန်း သစ်တောတွေ ပြုန်းတီးစေခဲ့လို့ မိုးရာသီတွေမှာ လွင်ပြင်ရပ်ဝန်းတွေဆီ ရေတွေ ဒလဟော ဖုံးလွှမ်းသွားစေခဲ့တယ်။ ဥရောပက အာလူးစိုက်သူတွေဟာ စကရီဖျူလာ ရောဂါကို ဖြန့်ဖြူးနေမိမှန်း မသိခဲ့ကြဘူး။¹¹ ဒါ့ကြောင့် သဘာဝလောကကို အောင်နိုင်လိုက်တဲ့ ခြေလှမ်းတိုင်းမှာ ကျနော်တို့ လူသားတွေကို ပြန်ပြီး သတိပေး နေရတယ်၊ "တိုင်းတပါးလူထုအပေါ် စစ်နိုင်လိုက်သူလို၊ သဘာဝလောကရဲ့ ပြင်ပမှာ ရပ်တည်နေသူလို ငါတို့လူသားတွေက သဘာဝလောကကို အုပ်စိုးနိုင်ခြင်း မရှိဘူး၊ သွေးနဲ့သားနဲ့ ဦးနှောက်နဲ့ ငါတို့လူသားတွေဟာ သဘာဝလောက အတွင်းမှာပဲ ရှိတယ်၊ သဘာဝလောကထဲမှာပဲ ရှင်သန်ရပ်တည်ကြရတယ်၊ သဘာဝလောကကို ငါတို့ ထိန်းချုပ် ခိုင်းစေနိုင်ခြင်း ဆိုတာ သဘာဝနိယာမတွေကို သေချာနားလည်ပြီး မှန်မှန်

¹¹ အန်းဂယ်(စ်) ရေးခဲ့တဲ့ ကာလတုန်းက ဆေးပညာအသိုင်းအဝိုင်းမှာ စကရီဖျူလာ (လည်ပင်း အကျိတ် တီဘီရောဂါ) က အာလူးစားလို့ဖြစ်တယ် ထင်ခဲ့ကြတယ်။ အာလူးပဲ အဓိကစားရတဲ့ အာဟာရ ချို့တဲ့သူတွေမှာ ဖြစ်ပွားတဲ့ ရောဂါမို့ ဒီနှစ်ခုကြား ဆက်နွှယ်မှုတွေ ရှိတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဒီရောဂါက အာလူးစားလို့ ဖြစ်ရတယ်ဆိုတဲ့ သက်သေတော့ မရှိဘူး။

ကန်ကန် အသုံးချနိုင်စွမ်း ရှိလို့ တခြားသက်ရှိတွေ အားလုံးထက် ခေါင်းတလုံးပိုနေခြင်း ဖြစ်တယ်။"

တကယ်တော့ တနေ့ထက်တနေ့ ကျနော်တို့ဟာ ဒီနိုယာမတွေကို ပိုပြီး မှန်မှန်ကန်ကန် နားလည်လာကြတယ်။ သဘာဝလောကရဲ့ သမားရိုးကျ သွားနေတဲ့ လမ်းကြောင်းကို ကျနော်တို့ သွားနှောက်မိရင် လတ်တလော ဘာတွေဖြစ်မယ်၊ ရေရှည်မှာ ဘယ်လို သက်ရောက်မှုရှိလာမယ် စတဲ့အချက်တွေကို ပိုပြီး သိလာအောင် အားထုတ်နေကြတယ်။ အထူးသဖြင့်၊ ဒီရာစု (၁၉ရာစု) နှစ်အတွင်း သဘာဝသိပ္ပံရဲ့ အံ့မခန်း တိုးတက်မှုတွေကြောင့် ကျနော်တို့ရဲ့ သာမန် ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းတွေရဲ့ ရေရှည်အကျိုးဆက်တွေကို ပိုနားလည်လာပြီး ထိန်းချုပ်နိုင်ဖို့အထိ စိုင်းပြင်းလာကြပြီ။ ဒါပေမဲ့ ဒီလို ကြိုးစားလာလေ၊ လူသားတွေဟာ သဘာဝလောကနဲ့ တစည်းတလုံးတည်း ဖြစ်မှုကို ပိုခံစားမိရုံသာမက၊ ပိုသိလာကြလိမ့်မယ်။ ဒါ့ကြောင့် စိတ်နဲ့ ရုပ်ကြား၊ လူနဲ့ သဘာဝကြား၊ ဝိညာဉ်နဲ့ ခန္ဓာကြား ပဋိပက္ခပြုထားတဲ့ အဓိပ္ပါယ်မဲ့ သဘာဝနဲ့ ဆန့်ကျင်ဘက် အယူအဆလည်း တည်ရှိနိုင်မှာ မဟုတ်တော့ဘူး။ ဒီအယူအဆက စံတော်ဝင် ရှေးခေတ်လူ့အဖွဲ့အစည်း ပြိုကျပြီးတဲ့နောက် ခေါင်းထောင်လာခဲ့ရာက ခရစ်ရှန် ဘာသာရေးမှာ အမြင့်ဆုံးအဆင့်ကို ရောက်ခဲ့တယ်။

ဒါပေမဲ့လည်း ကုန်ထုတ်လုပ်ဖို့ ရည်ရွယ်လုပ်ဆောင်မှုတွေရဲ့ ရေရှည်သဘာဝ အကျိုးဆက်တွေကို အတိုင်းအတာတခုထိ နားလည်တွက်ချက်နိုင်ဖို့ နှစ်ထောင်ပေါင်း များစွာ လုပ်အားစိုက်ထုတ်မှု လိုအပ်ခဲ့တယ်ဆိုရင် ဒီလုပ်ရပ်တွေရဲ့ ရေရှည် လူမှု အကျိုးဆက်တွေကို နားလည်ထိန်းချုပ်ဖို့ အဆမတန် ပိုခက်နေသေးတယ်။ အာလူး စိုက်ပျိုးခြင်းနဲ့ စကရီဖျူလာ ရောဂါပျံ့နှံ့မှု ဆက်စပ်နေပုံကို အပေါ်မှာ တင်ပြခဲ့တယ်။ ဒါပေမဲ့ အလုပ်သမားတွေ အားလူးထမင်းချည်း စားရတဲ့ အနေအထားကြောင့် ဖြစ်ပေါ် လာတဲ့ တပြည်လုံးက လုပ်သားထုရဲ့ ဘဝအခြေအနေနဲ့ နှိုင်းစာလိုက်ရင် စကရီဖျူလာ ရောဂါက ဘာဟုတ်သေးလဲ။ ၁၈၄၇ခုနှစ်တုန်းက အိုင်ယလန်(ဒ်) မှာ အာလူးရောဂါကပ် နောက်ဆက်တွဲဖြစ်လာတဲ့ အငတ်ဘေးကြောင့် အာလူးချည်း စားခဲ့ရတဲ့ အိုင်းရစ်(ရှ်) တသန်း သေဆုံးခဲ့ရတယ်။ နောက်ထပ် ၂သန်းကျော် ပြည်ပကို ပြောင်းရွှေ့ သွားခဲ့ရတယ်။ ဒါတွေနှိုင်းစာလိုက်ရင် စကရီဖျူလာရောဂါက ဘာမှ မပြောပတော့ဘူး။ အာရပ်(ဘ်)တွေ အရက်ချက်နည်းကို လေ့လာခဲ့တုန်းက ဒါဟာ (အဲဒီအချိန်တုန်းက) ရှာမတွေ့သေးတဲ့ အမေရိကတိုက်ကြီးအတွင်း မူလနေထိုင်သူတွေကို နောင်အခါ အမြစ်ဖြုတ်ပစ်မယ့်

အဓိက လက်နက်တမျိုးကို ဖန်တီးနေမှန်း စိုးစဉ်းမျှ မစဉ်းစားခဲ့မိဘူး။ ဒီနောက် ကလမ်းဘက်(စ်)က အမေရိကတိုက်ကြီးကို ရှာဖွေတွေ့ချိန်မှာလည်း ဒါဟာ ဥရောပ တိုက်အတွင်း ဖျက်သိမ်းပြီးတာကြာခဲ့ပြီ ဖြစ်တဲ့ ကျွန်စနစ်ကို တကျော့ပြန် အသက် သွင်းပေးနေမှန်း မသိခဲ့ဘူး။ ဒါဟာ နီဂရိုး ကျွန်ကုန်ကူးမှုကို အခြေတည်ပေးနေမှန်း မသိခဲ့ဘူး။ ၁၇ရာစု နဲ့ ၁၈ရာစုအတွင်းက လူသားတွေဟာ ရေခဲနွေးငွေ့သုံး အင်ဂျင်ကို တီထွင် ဖန်တီးဖို့ လုပ်အား စိုက်ထုတ်ခဲ့ကြတယ်။ နောင်တချိန်မှာ ကမ္ဘာတလွှားက လူမှု အခြေအနေတွေကို တခြားအရာတွေထက် ပိုပြီး တော်လှန် ပြောင်းလဲပစ်မယ့် ကိရိယာ ကို ပြင်ဆင်ပေးနေမှန်း မသိခဲ့ကြဘူး။ အထူးသဖြင့် ဥရောပမှာ၊ လူနည်းစုရဲ့ လက်ထဲ ခနဥစ္စာတွေ စုပုံစုစေခဲ့တယ်။

ဒီလိုနည်းနဲ့ အဲဒီ(ကုန်ထုတ်) ကိရိယာ (ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု) ဟာ ကနဦးမှာ ဘူဇွာ လူတန်းစားကို လူမှုစီးပွားနဲ့ နိုင်ငံရေး ဦးဆောင်မှု ရစေခဲ့တယ်။ ဒီနောက် ဘူဇွာ လူတန်းစား နဲ့ ပစ္စည်းမဲ့ လူတန်းစားကြားက လူတန်းစား တိုက်ပွဲကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့တယ်။ ဘူဇွာ လူတန်းစားကို ဖြိုချပြီး လူတန်းစား ပဋိပက္ခအားလုံးကို ဖျက်သိမ်းနိုင်မှသာ ဒီလူတန်းစား တိုက်ပွဲလည်း ပြီးဆုံးနိုင်မယ်။ ဒါပေမဲ့ ဒီနယ်ပယ်မှာလည်း ကြမ်းတမ်း ခက်ထန်လှတဲ့ အတွေ့အကြုံတွေကနေ၊ သမိုင်းဆိုင်ရာ အချက်အလက် စုဆောင်းခြင်း ဆန်းစစ် သုံးသပ်ခြင်းကနေ ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းရဲ့ တိုက်ရိုက်မဟုတ်သော ရေရှည် လူမှုသက်ရောက်မှုတွေကို တဖြည်းဖြည်းနဲ့ ရှင်းရှင်းလင်းလင်း နားလည်လာကြပြီ။ ဒီတော့ ဒီလူမှုသက်ရောက်မှုတွေကို ကျွမ်းကျင်ပိုင်နိုင်စွာ ထိန်းချုပ်နိုင်မယ့် အလား အလာတွေ ကျနော်တို့မှာ ရှိနေပြီ။

ဒီလို ပွဲကိုင် ထိန်းကွပ်နိုင်ဖို့ဆိုရင် သိနားလည်မှု သက်သက်နဲ့ မလုံလောက် သေးဘူး။ လက်ရှိ အချိန်ထိ တည်ရှိနေဆဲ ကုန်ထုတ်စနစ်ကို အဆုံးတိုင် တော်လှန် ပြောင်းလဲပစ်ဖို့ လိုအပ်တယ်။ ကုန်ထုတ်စနစ်နဲ့အတူ လက်ရှိလူမှုစနစ် တခုလုံးကိုပါ တော်လှန် ပြောင်းလဲပစ်ရလိမ့်မယ်။

ဒီကနေ့အထိ ရှိဖူးသမျှ ကုန်ထုတ်စနစ်အားလုံးဟာ အလုပ်ရဲ့ တိုက်ရိုက် အသုံးဝင်မှုနဲ့ လောလောဆယ် အသုံးတည့်မှုကိုပဲ ရည်ရွယ်ခဲ့ကြတယ်။ နောင်မှ ပေါ်လာမယ့် ရေရှည် အကျိုးသက်ရောက်မှုတွေ၊ တစတစ ထပ်ကျော့ ဖြစ်ပွားပြီး စုပုံလာမှ မြင်သာထင်သာဖြစ်လာမယ့် သက်ရောက်မှုတွေကို လုံးဝ မျက်ကွယ်ပြု

ထားခဲ့ကြတယ်။ သမိုင်းဦး ဘုံမြေစနစ်ဟာ (တဖက်မှာ) လူသားရဲ့ အဲဒီခေတ် ဖွံ့ဖြိုးမှု အဆင့် အနေအထားနဲ့ ကိုက်ညီမှုရှိခဲ့တယ်။ အဲဒီဖွံ့ဖြိုးမှု အဆင့်မှာ လူသားရဲ့ မိုးကုပ် စက်ဝိုင်းကို ယေဘုယျအားဖြင့် လက်တကမ်းမှာ ရှိနေတာတွေပဲ ကန့်သတ်ထားခဲ့တယ်။ အခြားတဖက်မှာကျ ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးလို့ရနိုင်တဲ့ မြေပိုမြေလျှံ တစုံတရာ ရှိခဲ့လိမ့်မယ်၊ တောအရိုင်းကို ခုတ်ထွင်ရှင်းလင်းပြီး စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ကာစမို့ အထွက်နှုန်း ညံ့ဖျင်းခဲ့ရင် မြေပိုမြေလျှံ ရှိထားတဲ့အခါ တစုံတရာ ခံသာမယ်၊ တိုးချဲ့ပြင်ဆင်နိုင်မယ်။ ဒီမြေပိုမြေလျှံ တွေ အဆီအနှစ် ကုန်ခမ်းသွားချိန်မှာ ဘုံစနစ်လည်း ယိုယွင်းလာခဲ့တယ်။ ဒါပေမဲ့လည်း ဒီနောက် ပိုတိုးတက်လာတဲ့ ကုန်ထုတ်စနစ် အားလုံးဟာ လူတန်းစားတွေ ကွဲထွက် စေခဲ့တယ်။ ဒီလိုနဲ့ အုပ်စိုးသူနဲ့ အုပ်စိုးခံ လူတန်းစားတွေကြားက ပဋိပက္ခကို မွေးဖွား ပေးခဲ့တယ်။ ဒါ့ကြောင့် ကုန်ထုတ်လုပ်မှုကို အဖိနှိပ်ခံ လူထု စားဝတ်နေရေး ဖူလုံရုံ လောက်ပဲ ကန့်သတ်မထားတာကြောင့် အုပ်စိုးသူ လူတန်းစားရဲ့ အကျိုးစီးပွားဟာ ကုန်ထုတ်လုပ်မှုရဲ့ အဓိက မောင်းနှင်အား ဖြစ်လာခဲ့တယ်။ ဒီကနေ့ (၁၉ရာစု နှောင်းပိုင်း) အနောက်ဥရောပမှာ ကြီးစိုးနေတဲ့ အရင်းရှင် ကုန်ထုတ်စနစ်က ဒီအချက်ကို မီးကုန် ယမ်းကုန် အကောင်အထည်ဖော်နေတယ်။ ကုန်ထုတ်ခြင်း၊ ဖလှယ်ခြင်းကို အုပ်စိုးထား တဲ့ အရင်းရှင်တွေဟာ သူတို့လုပ်ရပ်တွေရဲ့ လက်ငင်း အသုံးတည့်မှုကိုသာ ခေါင်းထဲ ထည့်နိုင်ကြတယ်။ တကယ်တော့ (ထုတ်လုပ်လိုက်တဲ့ ဒါမှမဟုတ် ဖလှယ်လိုက်တဲ့ ရောင်းကုန်ရဲ့ အသုံးဝင်ခြင်း/မဝင်ခြင်းကို မေးခွန်းထုတ်မယ်ဆိုရင်) ဒီအသုံးဝင်မှု ဆိုတာလည်း နောက်တန်းကို ရောက်သွားတော့တယ်။ ဒီရောင်းကုန် ပစ္စည်းကနေ ရလာမယ့် အမြတ်ကသာ တခုတည်းသော မောင်းနှင်အား ဖြစ်လာတယ်။

ဘူဇာလူတန်းစားရဲ့ လူမှုသိပ္ပံ ပညာရပ်ဖြစ်တဲ့ ကျမ်းရိုး နိုင်ငံရေး ဘောဂဗေဒဟာ ကုန်ထုတ်လုပ်ခြင်းနဲ့ ဖလှယ်ခြင်းဆိုင်ရာ လူသား လုပ်ရပ်တွေရဲ့ တိုက်ရိုက် ရည်ရွယ် ထားသော လူမှု သက်ရောက်ချက်တွေကိုပဲ အာရုံ ထားတယ်။ ဒီလူမှုစနစ်ရဲ့ သဘော တရားရေး ဖော်ထုတ်ချက်သာဖြစ်လို့ ဒီဘောဂဗေဒနဲ့ ဒီလူမှုစနစ် လုံးဝ ကိုက်ညီမှု ရှိနေတယ်။ တသီးပုဂ္ဂလ အရင်းရှင်တွေ ကုန်ထုတ်လုပ်ခြင်းနဲ့ ဖလှယ်ခြင်းကို အမြတ် ရဖို့သက်သက်ပဲ လုပ်ကိုင်နေကြတယ်။ ဒီအခါ မျက်စိတဆုံး လက်ငင်းရလဒ်ကိုပဲ ဦးစားပေး စဉ်းစားနိုင်တယ်။ နိုင်တယ်။ ကုန်ထုတ်အရင်းရှင် ကုန်ထုတ်အရင်းရှင် တဦး (ဒါမှမဟုတ်) ကုန်သည်တဦးက ထုတ်ကုန် (ဝါ) တဆင့်ဝယ်ထားတဲ့ ရောင်းကုန်ကို ခါတိုင်းရနေကျ အမြတ်ပမာဏနဲ့ ရောင်းလိုက်ရရင် သူကျေနပ်တယ်။ ဒီနောက်

သူရောင်းလိုက်တဲ့ ပစ္စည်း ဘာဆက်ဖြစ်လာမယ် (ဝါ) ဒီရောင်းကုန်ကို ဘယ်သူတွေ ဝယ်ကြတယ်ဆိုတာကို သူ စိတ်မဝင်စားတော့ဘူး။ ဒီလုပ်ရပ်တွေရဲ့ သဘာဝ အကျိုး သက်ရောက်မှုတွေကိုလည်း စိတ်မဝင်စားတော့ဘူး။ ကျူးဘားက စပိန် မြေယာ လုပ်ငန်းရှင်ကြီးတွေက တောင်စောင်းတလျှောက် သစ်တောတွေကို မီးရှို့ ဖျက်စီးပစ်ပြီး ပြာတွေကနေ အမြတ်တွေ တနင့်တပိုး ရစေမယ့် ကော်ဖီပင် မျိုးဆက် တဆက်စာ အတွက် လုံလောက်တဲ့ မြေဩဇာတွေ ရရှိခဲ့တယ်။ ဒီလို သစ်တောတွေ ပြုန်းတီးသွားတဲ့နောက် မိုးရေကြီးတဲ့အခါ အကာအကွယ်မဲ့သွားတဲ့ အပေါ်ယံလွှာ မြေဆီမြေနှစ်တွေကို တိုက်စားသွားခဲ့တယ်။ မြေဆီမြေနှစ် ကင်းမဲ့သွားတဲ့ ကျောက်သား တွေသာ ကျန်ရစ်တော့တယ်။ ဒီနောက်ဆက်တွဲ သက်ရောက်မှုတွေကို သစ်တောတွေ မီးရှို့ ဖျက်စီးပစ်ခဲ့တဲ့ အရင်းရှင်ကြီးတွေ ထည့်စဉ်းစားခဲ့သလား။ လူ့အဖွဲ့အစည်းကိုပဲ ဖြစ်ဖြစ်၊ သဘာဝနဲ့ ပတ်သက်လို့ပဲဖြစ်ဖြစ် ဒီကနေ့ ကုန်ထုတ်စနစ်ဟာ လက်ငင်း အကျိုးစီးပွားကိုပဲ ဦးစားပေးတယ်။ ဒီလို လက်ငင်း အကျိုးစီးပွားကို ဦးတည် လုပ်ဆောင်မှုတွေရဲ့ ရေရှည် သက်ရောက်မှုတွေက လက်ငင်းရလဒ်နဲ့ အင်မတန် ခြားနားရုံမက ဆန့်ကျင်ဘက် လက္ခဏာ ဆောင်သွားတော့မှ တအံ့တဩ ဖြစ်ကြတယ်။ ဝယ်လိုအားနဲ့ ရောင်းလိုအားရဲ့ သဟဇာတဖြစ်မှုဟာ ဆန့်ကျင်ဘက်အဖြစ် ကူးပြောင်း သွားခဲ့တယ်။ ဒီအချက်ကို ဆယ်နှစ်တခါ စက်မှုအရင်းရှင်စနစ် အကျပ်အတည်းက သက်သေထူခဲ့ပြီး ဖြစ်တယ်။ ဂျာမနီတောင် ဒီအကျပ်အတည်းမှာ ပဏာမအနေနဲ့ ဝင်ခံလိုက်ရပြီးပြီ။ တဦးချင်းစီရဲ့ လုပ်အားပေါ် အခြေခံခဲ့တဲ့ ပုဂ္ဂလိက ပိုင်ဆိုင်မှုဟာ အလုပ်သမားထုရဲ့ ပိုင်ဆိုင်မှု နတ္ထိအဖြစ်ကို မလွဲမသွေ ဖွံ့ဖြိုးသွားတော့တယ်။ တချိန်တည်းမှာပဲ ဓနဥစ္စာမှန်သမျှဟာ လုပ်အားစိုက်ထုတ်ခြင်း မရှိသူတွေလက်ထဲ စုပြုံပြီးရင်း စုပြုံသွားခဲ့တယ် . . .¹²

လင်းလက် (ဘာသာပြန်သည်)

¹² စာမူက ဒီနားမှာတင် ပြတ်တောက်သွားပါတယ်။ အန်းဂယ်(စ်) ဒီစာကို အဆုံးထိ ရေးမသွားခဲ့ပါဘူး။

فريدريك إنجلز

مؤلف كتاب
الاشتراكية العلمية

الاشتراكية
| مؤلف كتاب
الاشتراكية العلمية

فريدريك إنجلز - مؤلف كتاب

FRIEDRICH ENGELS